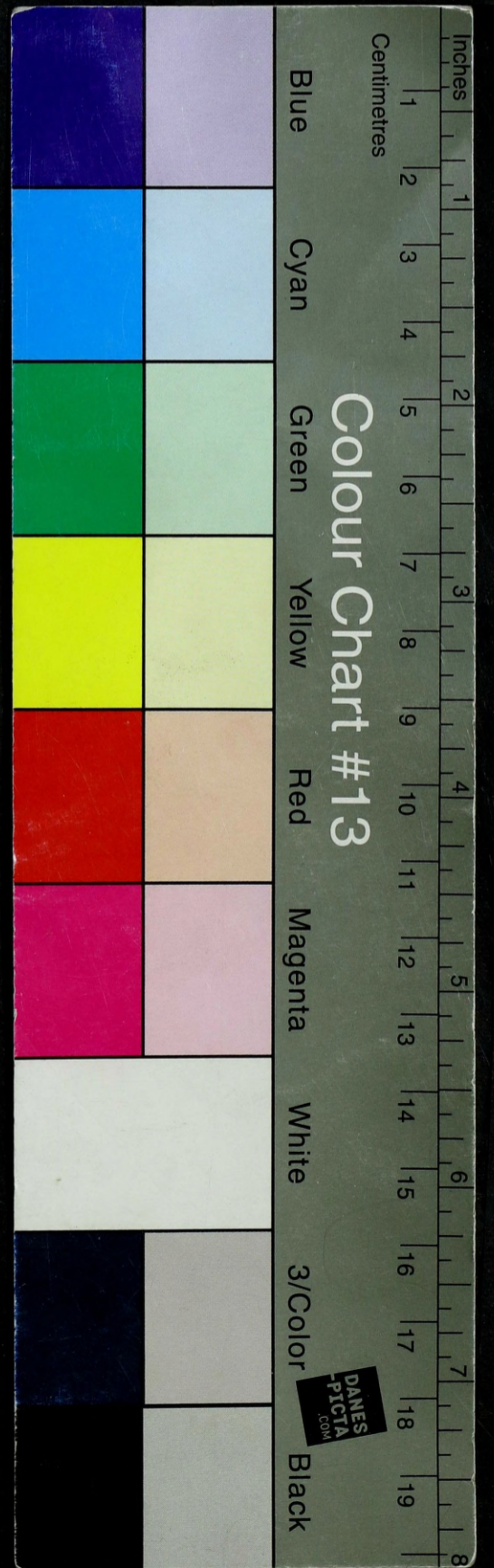

Krystian FRĄCIK

**ELEMENTY
DOWODZENIA
i KOORDYNACJI
DZIAŁAŃ**

66082

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA
INSTYTUT WOJSK LĄDOWYCH**

Krystian FRĄCIK

**ELEMENTY DOWODZENIA
I
KOORDYNACJI DZIAŁAŃ**

Recenzent
dr hab. inż. Jan POSOBIEC

Korekta
Renata CZERWIŃSKA

Projekt okładki
Genowefa MAJCHROWSKA

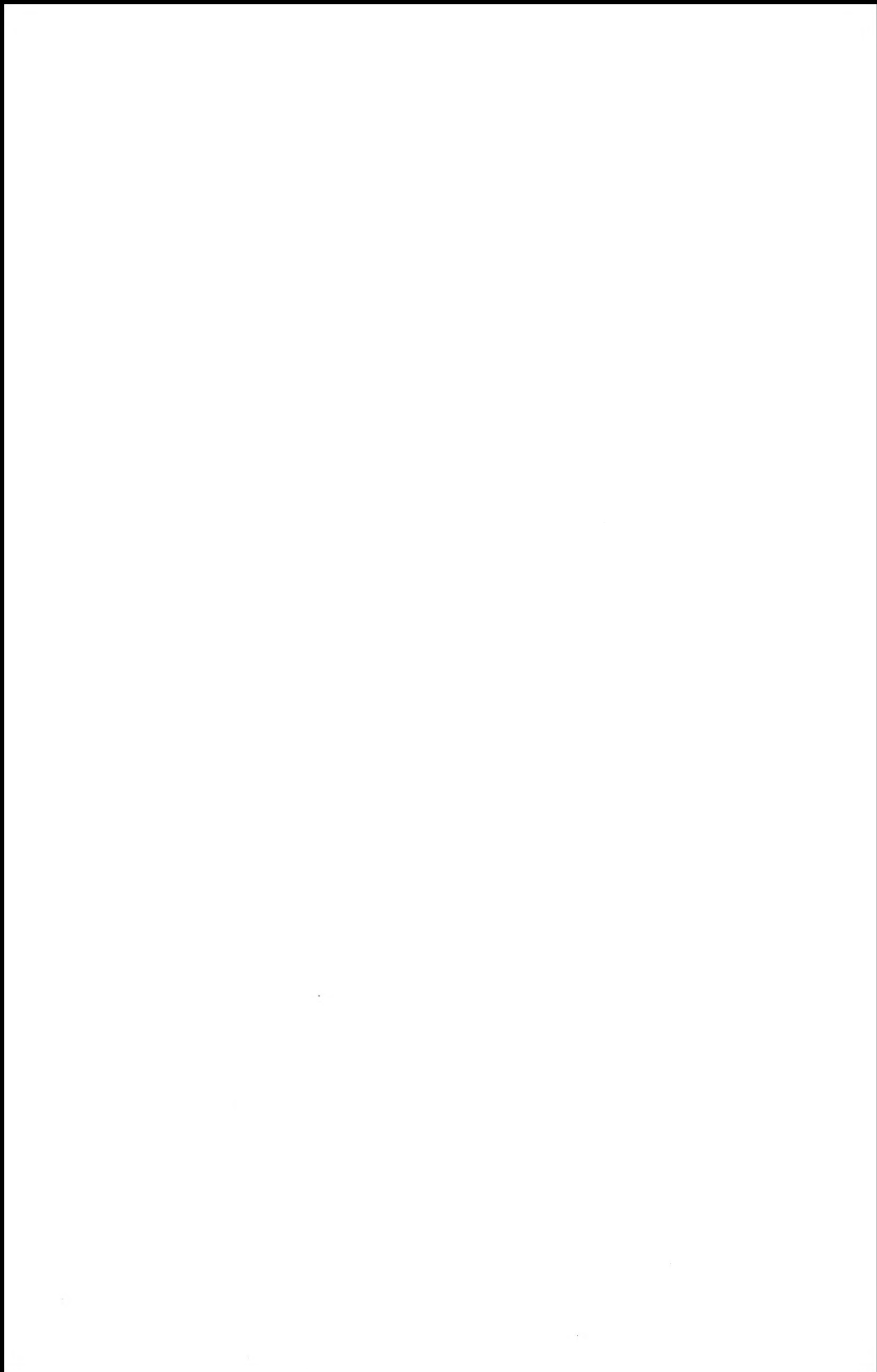
© Copyright by Akademia Obrony Narodowej Warszawa 2009

Sygn. AON 5936/09

Skład, druk i oprawa:
Wydawnictwo Akademii Obrony Narodowej, 00-910 Warszawa, al. gen. A. Chruściela 103
tel./fax 681-37-52, e-mail: wydawnictwo@aon.edu.pl
Zam. nr 706/2009

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. ISTOTA ORAZ PRZEZNACZENIE ELEMENTÓW DOWODZENIA I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ	6
2. PODZIAŁ ORAZ ZASTOSOWANIE GRAFICZNYCH ELEMENTÓW DOWODZENIA I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ	10
2.1. Podział EDKD	10
2.1.1. Punktowe EDKD	12
2.1.2. Liniowe EDKD	14
2.1.3. Rejony	20
2.1.4. Obiekty	24
2.1.5. Strefy	25
2.1.6. Korytarze	26
2.2. Zasady stosowania graficznych elementów dowodzenia i koordynacji działań`	27
3. ELEMENTY DOWODZENIA I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ W PODSTAWOWYCH RODZAJACH DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH	30
3.1. Obrona	30
3.2. Natarcie	34
3.3. Działania opóźniające	38
ZAKOŃCZENIE	41
BIBLIOGRAFIA	42

WSTĘP

Celem niniejszej publikacji jest przybliżenie istoty, przeznaczenia oraz zasad stosowania elementów dowodzenia i koordynacji działań (EDKD). Dotyczą one głównie ich graficznych postaci wykorzystywanych w procesie dowodzenia poziomu taktycznego, w różnych rodzajach działań bojowych. Zaprezentowany materiał powinien pomóc w zrozumieniu wartości merytorycznej oraz przy wykorzystaniu i zastosowaniu elementów koordynacji działań.

We współczesnych działaniach bojowych biorą udział związki taktyczne, oddziały i pododdziały różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych. Zazwyczaj stosują one różne taktyki działania oraz są wyposażone w różnorodne systemy uzbrojenia. Niejednorodność ta wymaga odpowiednich przedsięwzięć pozwalających scalić potencjał poszczególnych uczestników walki, a tym samym zapewnić sprawne i bezkolizyjne wykonanie zadań. Obecny zakres prowadzonych działań wymusza na planujących i dowodzących działaniami stosowanie szeregu środków, które to ułatwiają. Jednym z takich środków są elementy dowodzenia i koordynacji działań (*Control Measures*), które nie tylko wpływają na jednakowe zrozumienie zamiaru działania dowódcy organizującego walkę, właściwy podział posiadanego potencjału, ale też mają wpływ na dokonanie uzgodnień i zgrania poszczególnych komponentów sił własnych. Prowadzi to do uzyskania efektu synergii¹ oraz umożliwia osiągnięcie zamierzonego celu walki.

Wykorzystując elementy dowodzenia i koordynacji działań dąży się do stworzenia warunków do odpowiedniego wykorzystania posiadanego potencjału bojowego na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Właściwe zaplanowanie i organizacja działań wymagają dokonania uzgodnień i zgrania wszystkich komponentów biorących w nich udział. Uczestnicząc w realizacji zadań elementy ugrupowania bojowego, pododdziały, oddziały czy związki taktyczne działają w obszarach (pasach, rejonach), które są wykorzystywane przez wielu innych użytkowników. Sprawne komunikowanie się dowódców zależy od jednoznaczności używanych terminów oraz interpretowania tych samych kategorii pojęciowych w jednakowy sposób, w odpowiednim miejscu i czasie.

¹ Synergia – współdziałanie różnych czynników, którego efekt jest większy niż suma poszczególnych oddzielnych działań.

1. ISTOTA ORAZ PRZEZNACZENIE ELEMENTÓW DOWODZENIA I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ

Rozpatrując istotę EDKD należy przybliżyć znaczenie terminów **dowodzenie** i **koordynacja**, z którymi EDKD są niewątpliwie powiązane.

Współcześnie przez **dowodzenie** rozumie się złożoną i wielofunkcyjną działalność dowództw jednostek (związków taktycznych, oddziałów, pododdziałów) różnych szczebli organizacyjnych sił zbrojnych w całości, także poszczególnych rodzajów wojsk i rodzajów sił zbrojnych.

Doktryna sojuszniczych działań połączonych AJP-01(B)², której zapisy i ustalenia obowiązują wszystkie państwa NATO, podkreśla, że termin *dowodzenie* jest ściśle związany z angielskimi pojęciami *Command* i *Control*, używanymi zwykle razem, ale niebędącymi synonimami. *Command* (*dowodzenie*), to „...władza nadana jednostce (*dowódca*). Może być ona scharakteryzowana (*lecz nie zdefiniowana*) jako proces, poprzez który dowódca oddziałuje swą wolą i intencjami na podwładnych w celu spowodowania określonego działania. Zawiera się w nim władza i odpowiedzialność za użycie sił w celu wykonania zadania...”. Natomiast *Control* (*kontrola*) to „...władza sprawowana przez dowódcę. Opisuje się ją (*lecz nie definiuje*) jako proces, w ramach którego dowódca, wspomagany przez swój sztab, organizuje, stawia zadania i koordynuje działania wyznaczonych sił”.

Z kolei w doktrynie wojsk lądowych ATP-3.2³ *dowodzenie* (*Command*) określa się jako „...proces, w ramach którego dowódca zmusza podwładnych do działania zgodnie ze swoją wolą i zamiarami. Obejmuje on władzę i odpowiedzialność za użycie podległych mu sił i środków do wykonania zadania...”, a *kontrolę* (*Control*) jako „...proces, w którym dowódca, wspomagany przez swój sztab, organizuje, stawia zadania i koordynuje działania podległych mu sił poprzez użycie standardowych procedur działania i wszelkich dostępnych środków przekazywania informacji...”.

Słownik terminów i definicji NATO AAP-6⁴ podaje, iż *dowodzenie* (*Command*) to „...władza (*Authority*) sprawowana przez jednostkę w celu stawiania zadań, koordynowania oraz sprawowania kontroli nad siłami wojskowymi...”. Natomiast *kontrola* (*Control*) oznacza „...władzę sprawowaną przez dowódcę nad częścią działań podległych mu struktur lub tych struktur, które zwykle nie znajdują się pod jego dowództwem, obejmującą odpowiedzialność za wydawanie rozkazów lub dyrektyw...”.

Uwzględniając powyższe założenia, „Regulamin działań wojsk lądowych”, przedstawia następującą definicję dowodzenia: „...**działalność dowódcy, który na-**

² AJP-01(B), s. 4-1.

³ ATP-3.2, s. 2-46.

⁴ AAP-6, s. 2-C-6.

*rzuca swoją wolę i zamiary podwładnym. Jest wspomagany przez swój sztab, planuje, organizuje, koordynuje i ukierunkowuje działania podległych mu wojsk przez użycie standardowych procedur działania i wszelkich dostępnych środków przekazywania informacji*⁵.

Koordynacja jest pojęciem wymagającym w obecnych uwarunkowaniach szerszego wyjaśnienia. Terminem tym określanym jest zazwyczaj proces integrowania działań różnych elementów walki. Im większa specjalizacja w walce, tym większy zakres integracji. Każdy z uczestników walki otrzymuje zadanie bojowe zgodnie ze swoją specjalnością i możliwościami. Koordynacja to połączenie, co do miejsca i podziału zadań, wysiłków uczestników walki, realizowany w ramach własnej jednostki przez elementy ugrupowania bojowego w celu osiągnięcia wspólnego celu. Oznacza to, że w stosunku do sił biorących udział w realizacji określonego planu działania należy dokonać uzgodnień, które właściwie zrozumiane prowadzą do osiągnięcia efektu synergii. Optymalna sprawność i osiągnięcie zamierzonych celów możliwe jest w wypadku połączenia wysiłków poszczególnych uczestników działań. Aby właściwie wykorzystać osiągnięte możliwości należy dokonać uzgodnień pomiędzy poszczególnymi uczestnikami działań⁶. Można zatem przyjąć, że *koordynacja to uzgadnianie w skali operacyjnej lub taktycznej wysiłków różnych jednostek lub pododdziałów w celu najbardziej efektywnego wykonania wspólnych zadań*⁷.

Termin **koordynacja** często mylnie utożsamiany jest ze **współdziałaniem** lub **synchronizacją**. Zasadnicza różnica pomiędzy tymi pojęciami polega na tym, że koordynacja jako proces i czynność występuje zawsze tam, gdzie można wskazać koordynatora, czyli osobę funkcyjną (dowódcę, kierownika) posiadającą odpowiednie uprawnienia w stosunku do dowodzonych (koordynowanych) przez siebie podmiotów. Dotyczy więc działań realizowanych w ramach uprawnień wynikających z podległości funkcjonalnej. Istota koordynacji wyraża się w integrowaniu i zespalaniu wysiłków wszystkich podległych koordynatorowi (dowódcy) sił i środków w odpowiednim miejscu (obszarze), we właściwej kolejności i polega ona na:

- określeniu wykonawców i dokonaniu podziału zadań pomiędzy nich zgodnie ze specjalnością i ich możliwościami;
- maksymalnym wykorzystaniu możliwości poszczególnych rodzajów wojsk;
- działaniu poszczególnych wykonawców zbliżającym całość do osiągnięcia założonego celu.

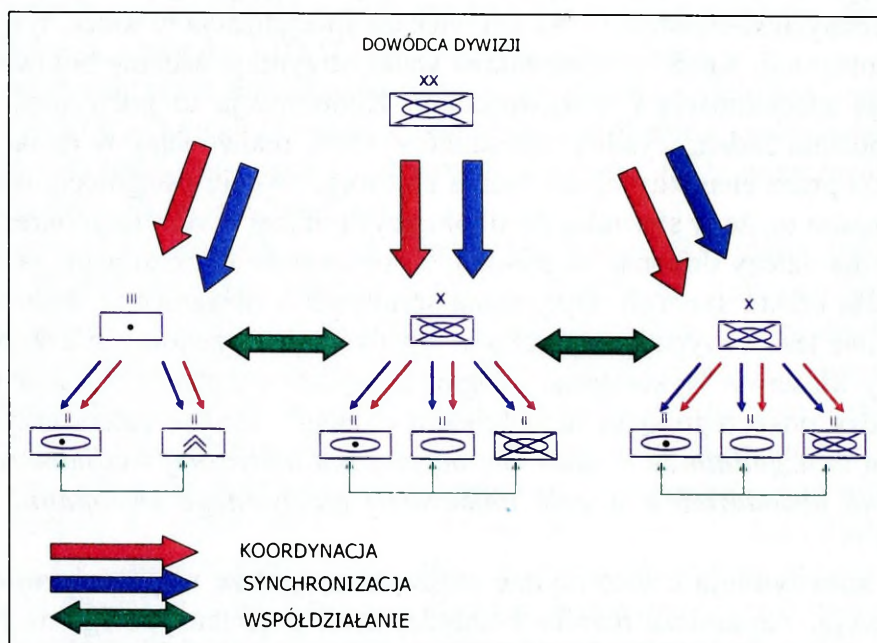
W przypadku **współdziałania**, pomiędzy organizującymi współdziałanie podmiotami nie zachodzi stosunek podległości służbowej, a działania ich są dobrowolnie uzgadniane z racji wspólnej realizacji określonego celu (np. dokonywania ustaleń między walczącymi sąsiadami czy elementami wspierającymi).

⁵ *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWLąd, Warszawa 2008, s. 271.

⁶ Cz. Jarecki, *Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacjach*, AON, Warszawa 2003, s. 96.

⁷ *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWLąd, Warszawa 2008, s. 417.

Synchronizacja z kolei jest terminem nadrzędnym i zazwyczaj definiowanym jako koordynacja wysiłku wojsk w czasie i w przestrzeni. Można zatem przyjąć założenie, że koordynacja stanowi osnowę, podstawę synchronizacji. Każda synchronizacja jest koordynacją, lecz nie każda koordynacja jest synchronizacją. Rysunek 1 przedstawia wariant zależności między koordynacją, współdziałaniem a synchronizacją.

Opracowanie własne.

Rys. 1. Schemat zależności między koordynacją, synchronizacją i współdziałaniem (wariant)

W aspekcie procesu dowodzenia elementami koordynacji działań będą więc wszystkie informacje dotyczące przestrzeni pola walki, które określają wzajemne zależności pomiędzy wykonawcami zadań (bojowych, zabezpieczenia i wsparcia) i służą efektywnemu wykorzystaniu możliwości poszczególnych uczestników działań taktycznych w realizacji celu głównego⁸.

Elementy dowodzenia i koordynacji działań to zazwyczaj pisemne lub ustne wytyczne dowódcy określone w celu:

- podziału odpowiedzialności;
- koordynacji wsparcia ogniowego;
- kontrolowania działań bojowych⁹.

Elementy dowodzenia i koordynacji działań mogą być ustanowione w postaci:

- graficznych EDKD (linie rozgraniczenia, linie fazowe itp.);

⁸ M. Wrzosek, *Koordynacja w działaniach taktycznych wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2002, s. 19.

⁹ J. Michniak (i in.), *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych (główne problemy)*, AON, Warszawa 2000, s. 92.

- wytycznych koordynujących;
- ograniczeń i wytycznych w zakresie różnych obszarów dowodzenia (stopnie gotowości, wykazy zastrzeżonych częstotliwości, rejony zastrzeżone i inne);
- obowiązujących stałych procedur operacyjnych (SOP);
- innych.

Osiągnięcie celu prowadzenia działań bojowych może przebiegać prawidłowo, jeśli w czasie pracy dowództwa zapadły wszelkie ustalenia związane z działaniem uczestników walki, ustanowienie EDKD niewątpliwie wpływa na jednakowe zrozumienie zamiaru działania dowódcy organizującego walkę, wspiera osiąganie celów częściowych, a w ostateczności prowadzi do wykonania otrzymanego zadania.

Należy jednak pamiętać, iż zbyt restrykcyjne EDKD prowadzą do ograniczenia swobody działania podwładnych, dlatego też powinny one być ograniczone do poziomu niezbędnego dla skutecznego sprawowania dowodzenia. Wypracowane procedury stosowania tych narzędzi powinny być jak najbardziej elastyczne i odpowiednio dopasowane do zmian zachodzących w trakcie prowadzenia działań.

Podstawowe EDKD zawarte są między innymi w zadaniu otrzymanym od przełożonego, kolejne znajdują swe odzwierciedlenie w wytycznych dowódcy (szefa sztabu) ogłoszonych w ramach odprawy informacyjnej. Pozwala to, aby w trakcie analizy zadania i oceny czynników mających wpływ na wykonanie zadania zidentyfikować, gdzie występuje konieczność skoordynowania i skutecznego wykorzystania posiadanego potencjału bojowego. Dlatego w trakcie tworzenia koncepcji rozegrania walki do poszczególnych wariantów działania wojsk własnych, dowództwo, stosując odpowiednie procedury, wypracowuje optymalne rozwiązania zapewniające dużą skuteczność działania, a przede wszystkim maksymalnie możliwe bezpieczeństwo wojsk własnych. Znajduje tu zastosowanie wiele EDKD, głównie związanych z ustanowieniem określonych nakazów, zakazów i zezwoleń. Po podjęciu przez dowódcę decyzji oraz opracowaniu planów działania, informacje o tych środkach są umieszczane w stosownych dokumentach dowodzenia (planach, rozkazach, zarządzeniach).

Właściwe funkcjonowanie wszystkich elementów walki wymaga dokonania uzgodnień i zgrania poszczególnych komponentów oraz osiągnięcia między nimi efektu synergii. Ustanowienie EDKD prowadzi między innymi do właściwego podziału i wykorzystania posiadanego potencjału. Osiągnięcie zamierzonego celu walki można uzyskać tylko w wyniku wspólnego działania wszystkich jej uczestników.

2. PODZIAŁ ORAZ ZASTOSOWANIE GRAFICZNYCH ELEMENTÓW DOWODZENIA I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ

Elementy dowodzenia i koordynacji działań, w zależności od charakteru oraz przyjętego sposobu rozegrania walki oraz użytych w nich sił i środków, są stosowane z różnym natężeniem. Umiejętne ich wykorzystanie przyczynia się do uporządkowania sposobu prowadzenia walki, ułatwia jej realizację oraz zapewnia bezpieczeństwo wojskom własnym, również tym użytkującym przestrzeń powietrzną. Dokonując podziału EDKD należy pamiętać, aby prowadził on do właściwego ich zrozumienia, bez względu na przyjęte kryterium oraz rodzaj prowadzonych działań.

2.1. Podział EDKD

Wśród procedur mających zapewnić sprawną koordynację działań bardzo ważną funkcję spełniają środki koordynacji wsparcia ogniowego – **FSCM** (*Fire Support Coordination Measures*). Dlatego jeden z podziałów elementów dowodzenia i koordynacji działań ściśle związany jest z koordynacją wsparcia ogniowego i dotyczy swobody działania wojsk. Podział ten określa, jakie elementy pozostawiają swobodę działania, a które ją ograniczają. Stosując powyższe kryterium wyróżnia się dwie zasadnicze grupy EDKD (rys. 2):

- **środki zezwalające** (*Permissive Measures*);
- **środki ograniczające** (*Restrictive Measures*)¹⁰.

Środki zezwalające stosowane są w celu ułatwienia rażenia celów oraz zapewnienia bezpieczeństwa wojskom własnym. Wraz z ich ustanowieniem nie wymaga się dalszej koordynacji działań podczas niszczenia celów w obszarach nimi objętych. Z zasady stosuje się następujące zezwalające środki koordynacji działań:

- **linię bezpieczeństwa wsparcia ogniowego** – **FSSL** (*Fire Support Safety Line*);
- **obszar nieograniczonego rażenia** – **FFA** (*Free Fire Area*).

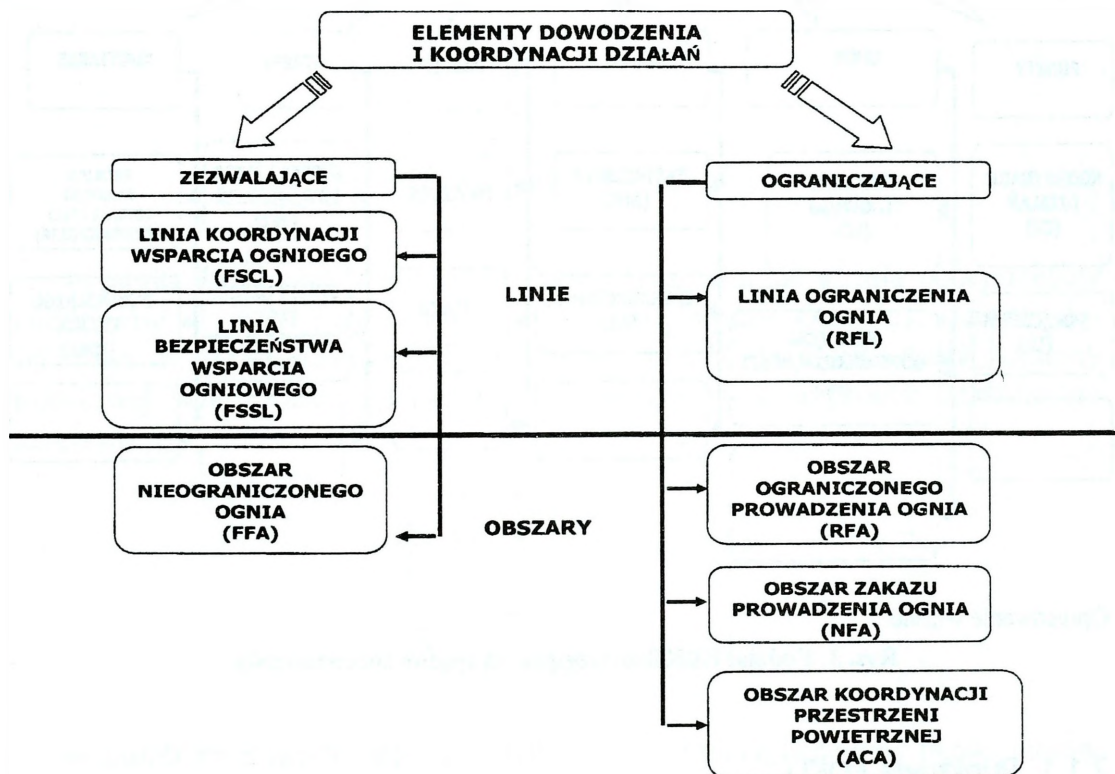
Środki ograniczające mają przede wszystkim zapewnić bezpieczeństwo wojskom własnym. Wymagają one wykonania szeregu uzgodnień w celu realizacji określonego działania. Ustanowienie tych elementów wymaga dokładnej koordynacji przed wykonaniem uderzeń na cele znajdujące się w obszarach nimi objętych. Do najczęściej stosowanych elementów koordynacji ograniczających swobodę działania zalicza się:

- **linię ograniczenia ognia** – **RFL** (*Restricted Fire Line*);

¹⁰ *NATO Fidel Artillery Tactical Doctrine, STANAG 2484, 2001.*

- obszar ograniczonego prowadzenia ognia – RFA (*Restricted Fire Area*);
- obszar zakazu prowadzenia ognia – NFA (*No Fire Area*);
- obszar koordynacji przestrzeni powietrznej – ACA (*Airspace Coordination Area*).

Środki ograniczające mogą całkowicie wykluczyć możliwość prowadzenia działań w określonym obszarze lub za określoną linią w wyznaczonym czasie.

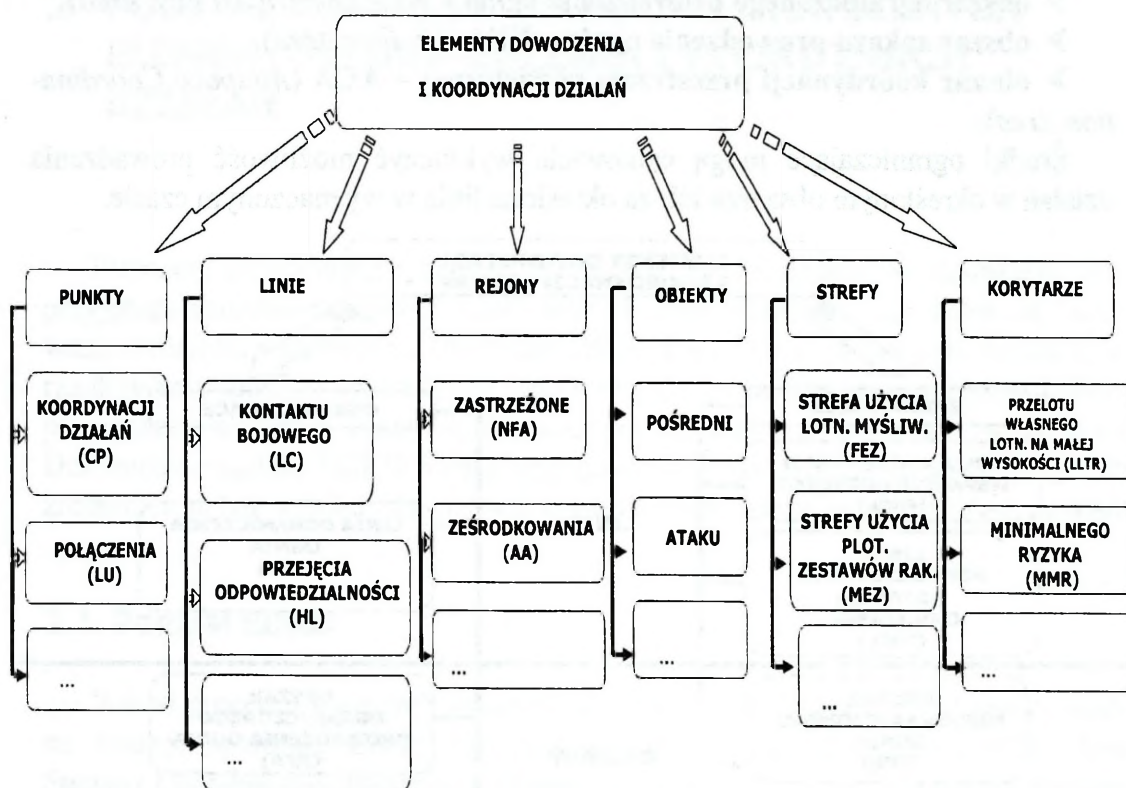

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Cz. Jarecki, *Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacjach*, AON, Warszawa 2003.

Rys. 2. Podział EDKD ze względu na swobodę działania

Nieco bardziej szczegółowego podziału dokonano przyjmując jako kryterium sposób **zobrazowania EDKD**. Wyróżnić tu można następujące rodzaje środków koordynacji działań (rys. 3):

- punktowe,
- liniowe,
- rejony,
- obiekty,
- strefy,
- korytarze.

Opracowanie własne.

Rys. 3. Podział EDKD ze względu na sposób zobrazowania

2.1.1. Punktowe EDKD

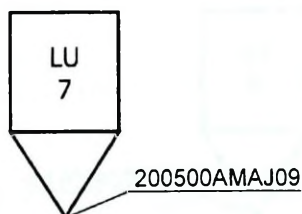
Punkt, jako element dowodzenia i koordynacji działań to najmniejszy, bezwymiarowy obiekt, który służy do dokładnego wskazania określonego miejsca, istotnego dla przebiegu działań. Do najczęściej stosowanych EDKD o charakterze punktowym należą:

➤ **punkt koordynacyjny – CP (Cordinating Point)**: łatwy do zidentyfikowania punkt w terenie, w którym dwie lub więcej jednostki w przypadku podjęcia różnego typu wspólnych działań bojowych powinny się skontaktować. Umożliwia to podjęcie działań organizacyjnych w celu ustalenia sposobu zabezpieczenia skrzydeł, dróg manewru, linii rozgraniczenia i innych koniecznych elementów współdziałania. Miejsce krzyżowania się linii w znaku CP wskazuje dokładny punkt spotkania. Dodatkowo może zostać wskazany termin (data–czas) spotkania.

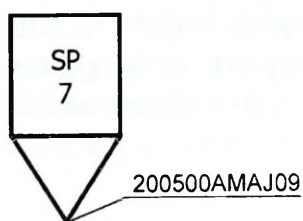

200500AMAJ09

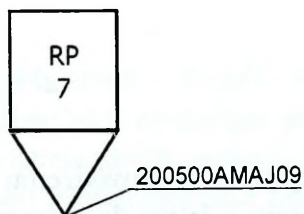
➤ **punkt połączenia – LU** (*Linkup Point*): punkt, w którym spotykają się wojska własne (np. siły wycofujące łączą się z jednostkami zajmującymi stałe pozycje bojowe). LU zazwyczaj wyznacza się na drogach podejścia do rejonu/rubieży obrony bądź na linii działania elementów ubezpieczenia. Punkt połączenia dla jednostek w ruchu (przemieszczanie, natarcie, działania opóźniające) wyznacza się na granicy przejścia odpowiedzialności za prowadzenie działań.

➤ **punkt wyjściowy – SP** (*Start Point*): wyznacza się go dla pododdziałów i oddziałów, w czasie realizacji marszu po jednej drodze. Odległość punktu wyjściowego od rejonu rozmieszczenia powinna umożliwić sformowanie kolumny marszowej wzmocnionego batalionu oraz gwarantować uzyskanie zakładanego tempa marszu.

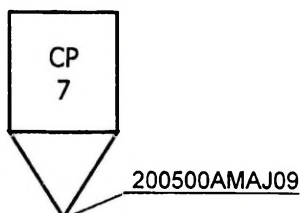

➤ **punkt zwolnienia (zejścia) – RP** (*Release Point*): określony punkt, najczęściej charakterystyczny element geograficzny na drodze marszu, w którym grupy marszowe lub kolumny przechodzą ponownie pod dowództwo swoich przełożonych. Po osiągnięciu tego punktu maszerująca grupa marszowa zostaje rozdzielona na pododdziały macierzyste oraz te, które ją wzmacniały, po czym każdy z elementów zajmuje osobny rejon ześrodkowania.

➤ **punkt kontrolny/punkt wyrównania – CP** (*Checkpoint*): pozycja związana z charakterystycznym obiektem terenowym lub innym elementem, któremu nadana jest nazwa lub numer. CP, jako punkt kontrolny, organizowany jest w celu kontroli pojazdów lub pieszych oraz regulacji ruchu we wskazanym miejscu (rejonie). CP, jako punkt wyrównania, wyznaczany jest na drodze marszu pododdziałów, oddzia-

łów w celu sprawnego regulowania tempa marszu. Liczba i położenie CP powinny być związane z planowanymi postojami, a także charakterystycznymi rubieżami (obiektami) terenowymi przebiegającymi prostopadle do osi marszu. Punkty wyrównania wyznacza się w odstępach kilku godzin marszu, średnio nie częściej niż co 2 do 6 godzin, przy czym pierwszy punkt wyrównania powinien być powiązany z postojem organizowanym po dwóch godzinach marszu.

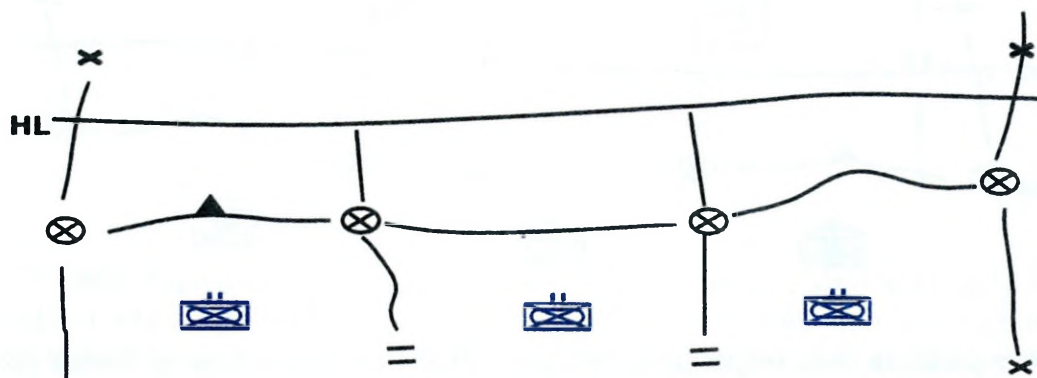
➤ **punkt decyzyjny** (*Decision Point*): jest to punkty określony czasem i przestrzenią, w którym dowódca musi podjąć decyzję, jeśli chce wpływać na przebieg walki w obszarach działania przeciwnika. Punkt decyzyjny wskazuje, kiedy, w jakim etapie walki dowódca powinien podjąć decyzję do wykonania określonego manewru posiadanymi w dyspozycji siłami i środkami. Punkty decyzyjne są nieodłącznie związane z położeniem celów i każda podjęta akcja w stosunku do tego celu powinna prowadzić do przejęcia inicjatywy. Kluczem do sukcesu jest wymóg monitorowania punktów decyzyjnych, co osiąga się dzięki zastosowaniu środków rozpoznania rozmieszczonych w tych obszarach lub umożliwiających ich dozоровanie.

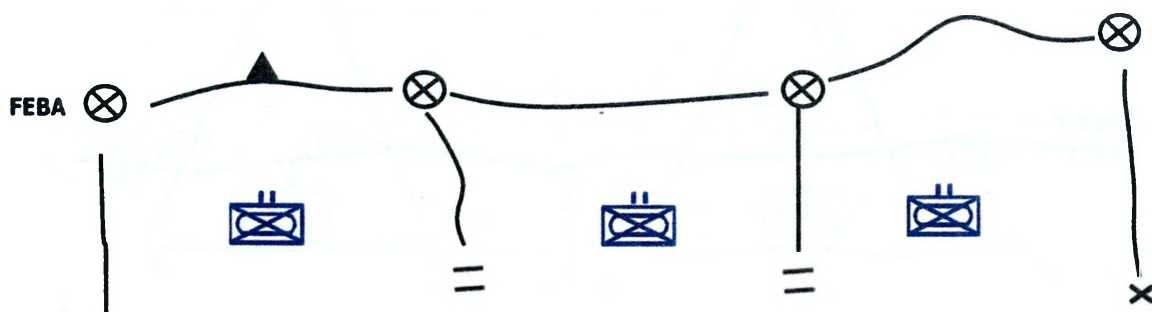
2.1.2. Liniowe EDKD

EDKD liniowe wykorzystywane w dowodzeniu i koordynacji działań wojsk powinny być określone w oparciu o łatwe do zidentyfikowania obiekty terenowe. Do ich umiejscowienia wykorzystuje się elementy terenowe charakteryzujące się prostoliniowymi kształtami, takie jak: rzeki, drogi, kanały, linie kolejowe itp. Do najczęściej wykorzystywanych w ramach EDKD linii można zaliczyć:

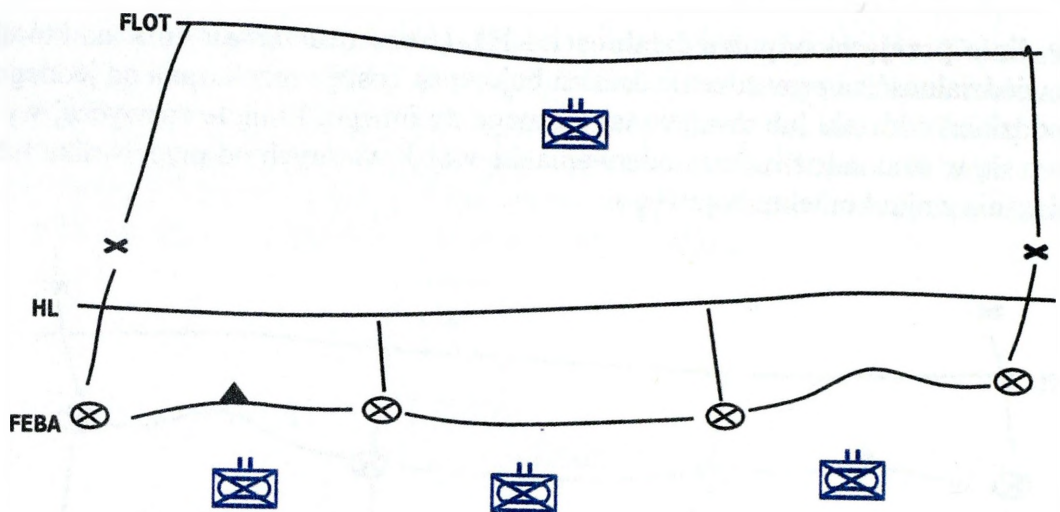
➤ **linia przejęcia odpowiedzialności – HL (Hand over Line):** linia, na której odpowiedzialność za prowadzenie działań bojowych zostaje przekazana od jednego pododdziału, oddziału lub związku taktycznego do innego. Linię tę zazwyczaj wyznacza się w celu umożliwienia oderwania się wojsk własnych od przeciwnika lub nawiązania z nim kontaktu bojowego.

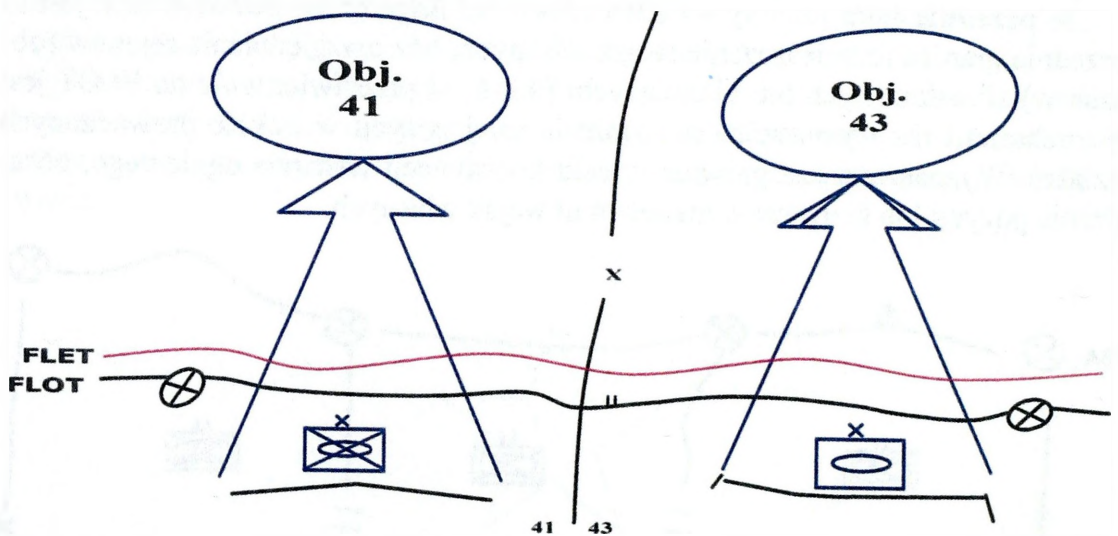
➤ **przednia linia obrony – FEBA (Forward Edge of the Battle Area):** jest to przednia granica rozmieszczenia wojsk własnych, bez uwzględnienia rejonów (obszarów) sił osłonowych lub blokujących. FEBA, w przeciwieństwie do FLOT jest nieruchoma i raz wyznaczona nie zmienia swej pozycji w trakcie prowadzonych działań. Wyznaczana jest głównie w celu koordynacji wsparcia ogniowego, obsadzenia pozycji lub kierowania manewrami wojsk własnych.

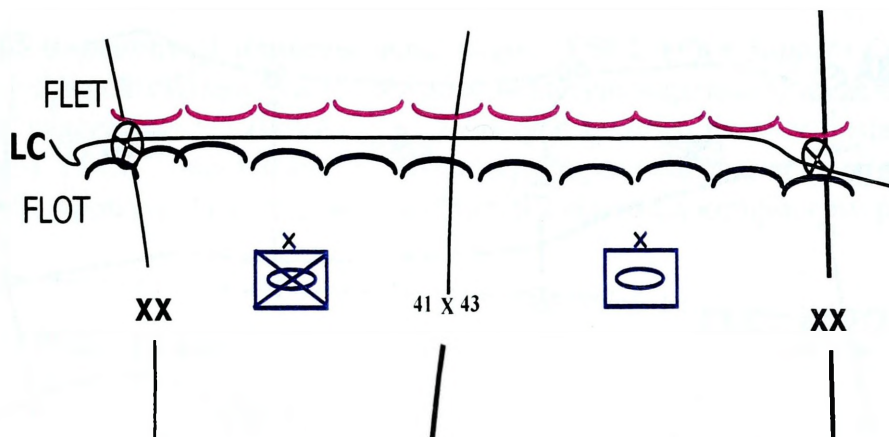
➤ **wysunięta linia wojsk własnych – FLOT (Forward Line of Own Troops):** linia wskazująca aktualne, najbardziej wysunięte pozycje wojsk własnych. FLOT stosuje się w czasie działań dynamicznych, podczas których położenie sił własnych ulega zmianie. Położenie to jest systematycznie ustalane i uaktualniane na mapie sytuacyjnej.

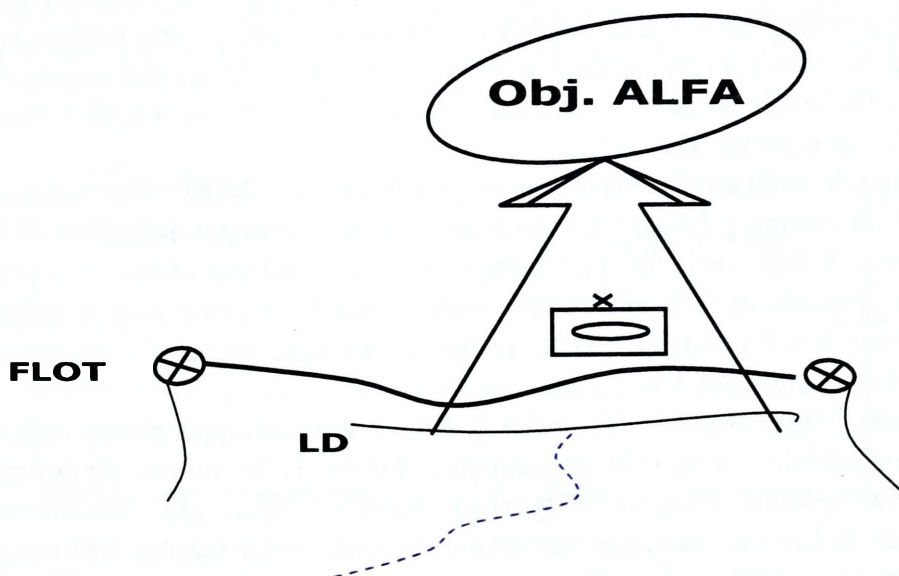
➤ **wysunięta linia wojsk przeciwnika – FLET (Forward Line of Enemy Troops):** linia wskazująca aktualne, najbardziej wysunięte pozycje wojsk przeciwnika.

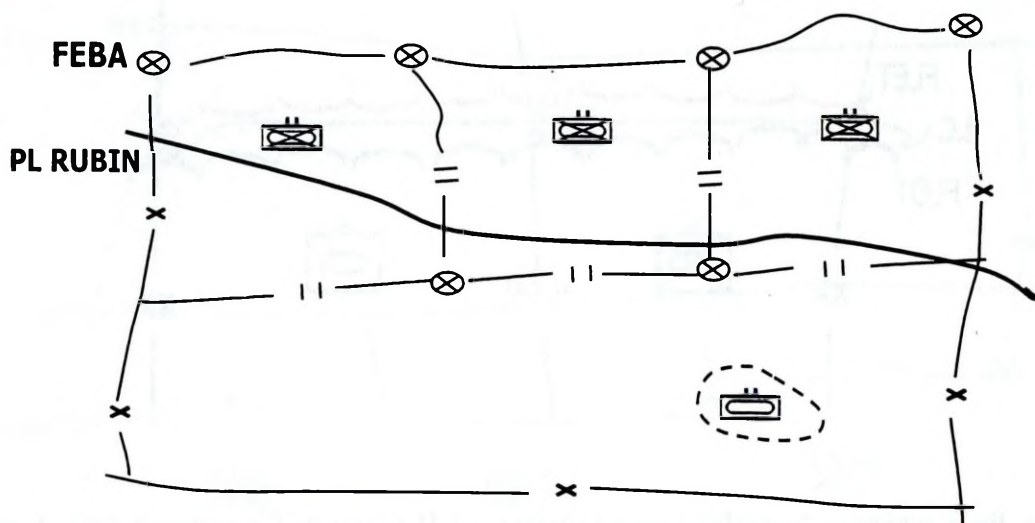
➤ **linia kontaktu bojowego – LC (Line of Contact):** jest to rubież określająca położenie jednostek bojowych przeciwstawnych stron będących ze sobą w styczności bojowej.

➤ **linia wejścia do walki (rozwięcia) – LD (Line of Departure)**: linia koordynująca wejście do walki nacierających sił. Jej wyznaczenie umożliwia właściwe rozwinięcie elementów ugrupowania bojowego w ugrupowanie przedbojowe, bojowe oraz podjęcie walki.

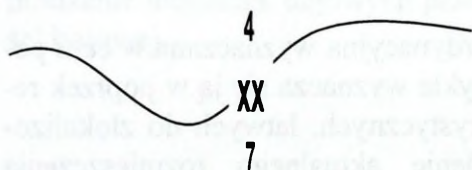
➤ **linia fazowa – PL (Phase Line)**: linia koordynacyjna wyznaczana w celu podziału walki na etapy (fazy) jej prowadzenia. Zwykle wyznacza się ją w poprzek regionu (pasa, obszaru) działania, wzdłuż charakterystycznych, łatwych do zlokalizowania punktów terenowych. Poprzez określenie aktualnego rozmieszczenia elementów ugrupowania realizujących zadania w stosunku do linii fazowych można określić stopień realizacji zadania. Liniom fazowym nadaje się nazwy własne, stosując np. nazwy kamieni szlachetnych (RUBIN, DIAMENT) czy kolorów (BIAŁA, NIEBIESKA). Należy pamiętać o zachowaniu konsekwencji w nadawaniu tych nazw.

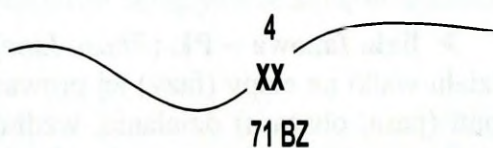
➤ **granica działań zaczepnych – LOA** (*Limit of Advance*): rubież, której nacierające wojska nie mogą przekroczyć bez zgody przełożonego. Oznacza ona całkowity zakaz ruchu poza wyznaczoną linię. LOA stosuje się często w przypadku działań prowadzonych w celu odblokowania okrążonych sił lub realizacji natarcia mającego na celu połączenie się z wojskami własnymi. Może być ona wyznaczana zarówno dla bezpieczeństwa nacierających wojsk, jak i z konieczności przestrzegania ustaleń międzynarodowych.

➤ **linia koordynacji rozpoznania i izolowania – RIPL** (*Reconnaissance and Interdiction Planning Line*): linia ograniczająca obszar odpowiedzialności dowódcy w działaniach bojowych dla jego kompetencji do ustalania obiektów i celów uderzenia sił powietrznych bezpośrednio wpływających na prowadzenie działań bojowych przez wojska lądowe. RIPL ustala najwyższy, właściwy dla prowadzonej operacji (działań) dowódca.

➤ **linie rozgraniczenia** (*Boundary*): linia rozgraniczająca rejony (pasy, obszary) odpowiedzialności sąsiednich jednostek (formacji). Stosownie do potrzeb każdy pododdział (oddział, związek taktyczny) otrzymuje rejon, (pas, obszar) odpowiedzialności, w którym realizuje otrzymane zadania. Wyznaczenie linii rozgraniczenia obejmuje przednią, tylną oraz boczne granice rejonu (pasa, obszaru).

Linia rozgraniczenia pomiędzy jednostkami tego samego szczebla

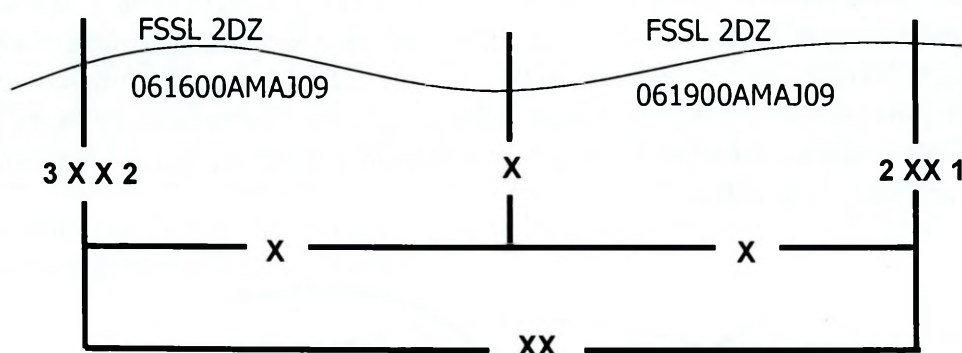

Linia rozgraniczenia pomiędzy jednostkami różnego szczebla

➤ **linia koordynacji wsparcia ogniowego – FSCL** (*Fire Support Coordination Line*): linia określająca granice obszaru, w którym wsparcie lotnicze musi być dokładnie uzgodnione z działaniami sił lądowych (zwłaszcza w zakresie rażenia ogniowego). FSCL ustala najwyższy, właściwy dla prowadzonej operacji (działań) dowódca komponentu lądowego w uzgodnieniu z dowódcą komponentu powietrznego.

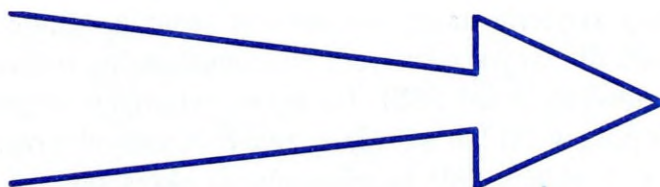
➤ **linia bezpieczeństwa wsparcia ogniowego – FSSL** (*Fire Support Safety Line*): linia, poza którą artyleria może wykonywać zadania ogniowe w dowolnym czasie bez zagrożenia dla wojsk własnych. Niedopuszczalne natomiast jest wykonywanie zadań ogniowych przed FSSL (w stronę własnych wojsk), z wyjątkiem tych na wezwanie z pola walki lub wcześniej zaaprobowanych przez dowódcę, który tę linię ustanowił. Niekiedy linia bezpieczeństwa określana jest jako **CFL** (*Coordination Fire Line*) lub **NFL** (*No Fire Line*).

➤ **linia ograniczenia ognia – RFL** (*Restrictive Fire Line*): linia ta ustalana jest między zbliżającymi się siłami własnymi (np. między brygadami, przy czym jedna z nich wychodzi z rejonu przesłaniania) lub w przypadku, gdy jedna z nich porusza się w stronę pozycji innej. Jej wyznaczenie powoduje zakaz prowadzenia ognia albo oddziaływania jego skutków poprzez tę linię bez koordynacji z siłami, które ją wyznaczyły. Z reguły wyznacza się ją w przypadku prowadzenia działań oskrzydających, mających na celu połączenie z innymi siłami lub podczas działania wojsk wychodzących z rejonu (pasa) sił przesłaniania. Celem wyznaczenia RFL jest zapobieganie wzajemnemu rażeniu przez zbliżające się siły wojsk własnych, a położenie tej linii powinno być ustalane wspólnie przez dowódców obu sił.

➤ **oś natarcia** (*Axis Of Advance*): używana jest w celu określenia kierunku działania oraz stopnia możliwości manewru podczas prowadzenia natarcia w kierunku obiektu ataku. Oś natarcia przedstawia jedynie ogólny kierunek przemieszczenia w ograniczonym liniami rozgraniczenia pasie natarcia, w którym dowódca dowolnie może wykorzystywać przydzieloną mu przestrzeń.

➤ **kierunek natarcia** (*Attack Router*): kierunek lub droga, wzdłuż której prowadzone będzie natarcie przez siły główne. Stosowany jest zwykle na szczeblu batalionu lub niższym. Element ten w znacznie większym stopniu ogranicza swobodę działania dowódcy niż oś natarcia. Jednostki nie mogą swobodnie manewrować poza wskazanym kierunkiem. Kierunek natarcia jest zwykle stosowany przez pododdziały prowadzące natarcie w nocy lub w warunkach ograniczonej widoczności, a także podczas kontrataku.

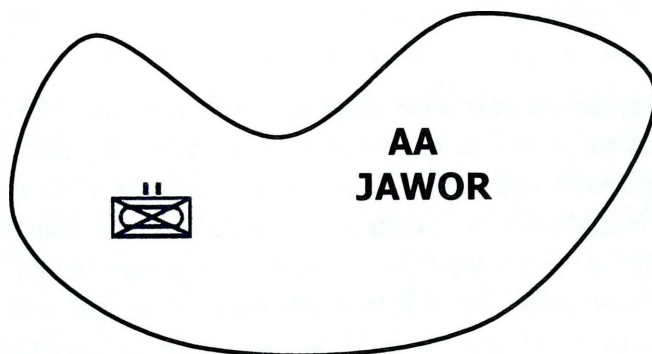

2.1.3. Rejony

Rejony (obszary, strefy) koordynacji działań to fragmenty terenu wydzielone ze względu na swą specyfikę działania lub oddziaływania. Spełniają one funkcję usługową dla elementów ugrupowania bojowego wykonujących poszczególne zadania w walce. W ramach ich realizacji każdy element posiada własne miejsce i przeznaczenie w ugrupowaniu, wymusza to więc na dowództwie odpowiednie ich zorgani-

zowanie i wykorzystanie. W celu wskazania sposobów wykorzystania rejonów, jako elementów dowodzenia i koordynacji, najczęściej stosuje się następujące EDKD:

➤ **rejon ześrodkowania i rozmieszczenia – AA** (*Assembly Area*): rejon, w którym jednostki przygotowują określone działania taktyczne, planują walkę, uzupełniają środki bojowe i materiałowe, prowadzą szkolenie zgrywające. Rejony ześrodkowania powinny być wyznaczone poza zasięgiem środków artyleryjskich przeciwnika i zlokalizowane w taki sposób, by marsz z rejonu ześrodkowania do miejsca realizacji kolejnych zadań (np. linii wejścia do walki) odbywał się płynnie, szybko, wykorzystując zamaskowane drogi podejścia.

➤ **rejon wyjściowy – ATK** (*Attack Area*): jest to ostatnia pozycja zajmowana przez wojska nacierające przed przekroczeniem linii wyjściowej do ataku. Jest to rejon, w którym siły przygotowują się do natarcia i przyjmują ugrupowanie bojowe. Jest zajmowany na tak krótko, jak jest to tylko możliwe. Jeżeli rejon wyjściowy znajduje się poza przednią linią obrony, przed wprowadzeniem tam wojsk musi być on rozpoznany i ubezpieczony. Wybrany rejon powinien być dobrze oznakowany oraz znajdować się poza zasięgiem bezpośredniego ognia, środków rozpoznawczych przeciwnika i jego artylerii.

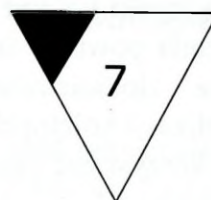

➤ **rejon zainteresowań celami – TAI** (*Target Area of Interest*): obszar zlokalizowany tam, gdzie dowódca może wpływać na pole walki i przez wykonanie uderzeń niszczyć przeciwnika, opóźniać jego działania lub zmusić do zaniechania działań. TAI wybierane są zazwyczaj w miejscach kanalizujących ruch wojsk przeciwnika i ograniczających jego zdolności manewrowe. Obszary te zaznaczane

są na oleacie wielokątami. Każdemu z nich jest przyporządkowany kolejny numer. W ramach obszarów TAI mogą być wyznaczane **punkty zainteresowania celami** – **Point TAI**. Miejsce i czas przekazania komendy do wykonania ognia jest oznaczone symbolem trójkąta wraz z numerem obszaru.

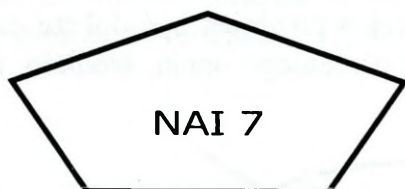

TAI

Point TAI

➤ **rejon szczególnego zainteresowania – NAI (Named Area Interest)**: obszary pola walki, gdzie rozpoznanie szczególnych zdarzeń i działań związanych z zagrożeniem będzie potwierdzać lub zaprzeczać działanie przeciwnika (jego zamiar). W rejonach tych elementy rozpoznania są w stanie określić sposób działania przeciwnika. Informacje z poszczególnych obszarów potwierdzają lub zaprzeczają przyjęty wariant rozwiązania w zakresie prawdopodobnego charakteru działania przeciwnika. W ramach obszarów NAI wyznaczane są **punkty rozpoznawcze (kontrolne) – Point NAI**, w których zazwyczaj rozmieszcza się elementy rozpoznawcze. Punkty NAI lokalizowane mogą być również poza NAI. Pełnią wówczas rolę dozoru kierunków działania przeciwnika oraz zapobiegają przenikaniu wrogich elementów rozpoznawczych czy oddziałów wydzielonych. Od momentu określenia obszaru zainteresowania każde zdarzenie lub działanie związane z tym obszarem musi być odnotowane i zarejestrowane.

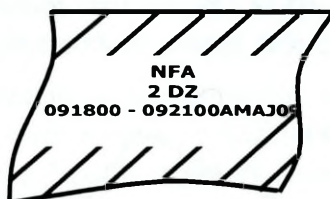

NAI

Point NAI

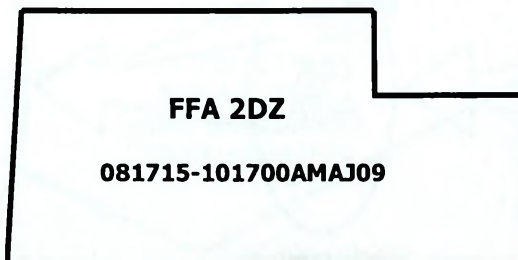
➤ **obszar zakazu prowadzenia ognia – NFA (No Fire Area)**: rejon, w obrębie którego nie tylko nie mogą być wykonywane żadne zadania ogniowe, ale również skutki prowadzonego ognia nie mogą być w nim odczuwalne. NFA jest wyznaczany między innymi w celu ochrony wysuniętych elementów wojsk własnych (np. obserwatorów czy pododdziałów rozpoznawczych działających w ugrupowaniu przeciwnika). Jego zastosowanie może służyć również ochronie skupisk ludności, uchodźców, dóbr kultury narodowej, religijnej czy obiektów (urządzeń) logistycznych. Graficznie NFA przedstawiany jest jako zakreskowany ukośnymi liniami obszar, otoczony czarną ciągłą linią. Wewnątrz umieszcza się skrót NFA, nazwę ustanawiającego go dowództwa oraz termin obowiązywania.

➤ **obszar ograniczonego prowadzenia ognia – RFA** (*Restrictive Fire Area*): obszar, w obrębie którego obowiązuje zakaz prowadzenia ognia z określonymi ograniczeniami bez uprzedniej koordynacji z ustanawiającym go przełożonym. Celem jego ustanowienia jest ograniczenie stosowania określonego rodzaju amunicji. RFA z reguły wyznacza się w terenie łatwym do zidentyfikowania, a jego położenie określone jest za pomocą współrzędnych. RFA może być ustanawiany wokół zajmowanych i planowanych miejsc rozlokowania wojsk własnych, baz i urządzeń logistycznych oraz wzdłuż głównych dróg manewru i zaopatrzenia. Graficznie przedstawiany jest czarną, ciągłą linią okalającą wyszczególniony obszar. Wewnątrz umieszczony jest skrót RFA, nazwa ustanawiającego go dowództwa, termin obowiązywania oraz charakterystyka obowiązujących ograniczeń (np. rodzaj amunicji, której użycie jest zakazane).

➤ **obszar nieograniczonego rażenia – FFA** (*Free Fire Area*): rejon, w ramach którego wszystkie rodzaje środków wsparcia mogą prowadzić ogień bez dodatkowej koordynacji z przełożonym, który ten rejon wyznaczył. Ustanowienie FFA ma między innymi na celu przyspieszenie wykonywania zadań ogniowych oraz powinien umożliwić samolotom powracającym po wykonaniu zadań, zrzucenie niewykorzystanej amunicji. Wyznacza się go również w celu określenia poprawek na meteorologiczne i balistyczne warunki strzelania artylerii. Obszar nieograniczonego rażenia musi być łatwy do zidentyfikowania. Graficznie przedstawiany jest jako rejon oznaczony zamkniętą, ciągłą linią koloru czarnego.

➤ **strefa zakazu działań – ROZ** (*Restricted Operations Zone*): strefa, w której określone są warunki, w jakich jest zakazane działanie użytkowników przestrzeni powietrznej.

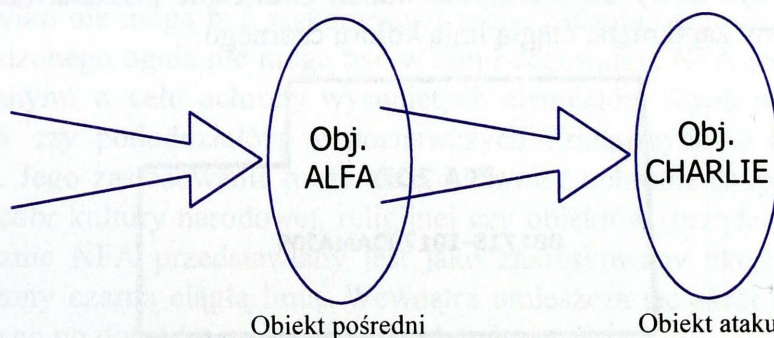

2.1.4. Obiekty

Obiekty, jako środki koordynacji działań, wykorzystywane są głównie w działaniach zaczepnych, gdzie działanie elementów ugrupowania wojsk własnych koordynowane jest obiektami występującymi w pasie prowadzonej walki. Walka koordynowana jest według obiektów, które stanowią zarówno elementy ugrupowania bojowego przeciwnika, jak i kluczowe odcinki terenu (wzgórza, cieśniny terenowe, węzły komunikacyjne itp.). Najczęściej działania zaczepne koordynowane są poprzez wyznaczenie obiektu ataku.

Obiekt ataku (*Objective*): stanowi skonkretyzowany (fizycznie) cel podejmowanych działań zaczepnych. Obiekt ataku posiada określone cechy taktyczne, a jego uchwycenie i utrzymanie jest zasadnicze dla realizacji planu dowódcy. Obiektem ataku może być zgrupowanie sił przeciwnika, które należy rozbić lub teren do opanowania. Ponadto, wobec wymogów koordynacyjnych wskazywany jest pas lub w warunkach samodzielnego wykonywania zadań i braku sąsiadów, kierunek natarcia.

Obiekt pośredni: wyznacza się w czasie prowadzenia natarcia w celu koordynacji ruchu nacierających sił w odniesieniu do czasu i przestrzeni. Opanowanie obiektu pośredniego nie powinno spowodować spowolnienia tempa natarcia. Obiekty pośrednie są często obiektami głównymi dla sił podwładnego.

2.1.5. Strefy

W przypadku współdziałania wojsk lądowych z siłami powietrznymi bardzo ważnym elementem jest określenie **obszaru koordynacji przestrzeni powietrznej ACA (Airspace Coordination Area)** oraz **strefy prowadzenia ognia – WEZ (Weapon Engagement Zone)**. WEZ definiowana jest jako obszar przestrzeni powietrznej, w której preferuje się zwalczanie przeciwnika powietrznego przy użyciu określonego rodzaju uzbrojenia.

W ramach WEZ mogą być wyznaczone następujące strefy:

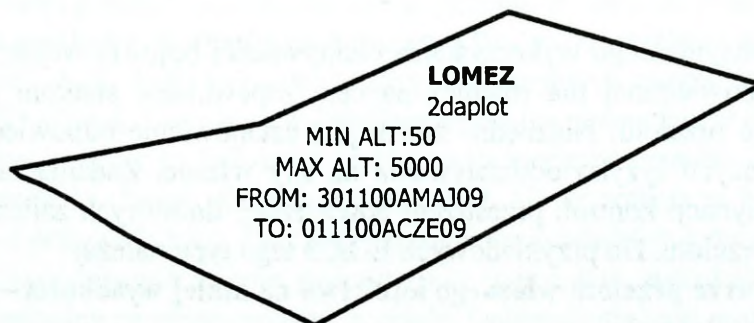
➤ **strefy użycia lotnictwa myśliwskiego – FEZ (Fighter Engagement Zone)**: będą one ustalane na obszarach, gdzie nie ma możliwości skutecznego oddziaływania przeciwlotniczych zestawów raketowych.

➤ **strefy użycia (rażenia) przeciwlotniczych zestawów raketowych – MEZ (Missile Engagement Zone)**, w tym:

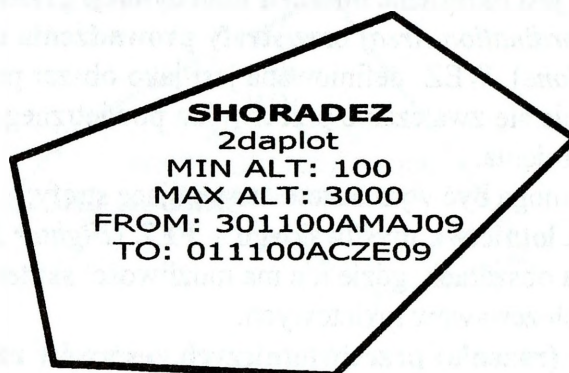
▪ **strefy rażenia przeciwlotniczych zestawów raketowych na dużych wysokościach – HIMEZ (High Altitude Missile Engagement Zone)**: strefy te, to przestrzeń powietrzna, w obszarze której może być prowadzony ogień bez scentralizowanego kierowania przez organ ustalający granicę strefy;

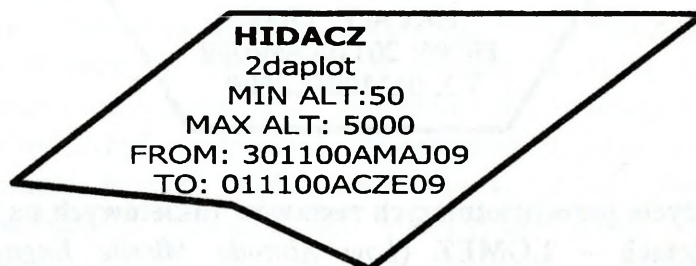
▪ **strefy użycia przeciwlotniczych zestawów raketowych na małych i średnich wysokościach – LOMEZ (Low Altitude Missile Engagement Zone)**: w strefach tych ustala się zasady prowadzenia ognia przez poszczególne zestawy raketowe zwalczające środki napadu powietrznego na małych i średnich wysokościach (takie jak np. „Hawk”). Strefy LOMEZ będą zazwyczaj wykraczały poza przedni skraj obrony wojsk lądowych;

▪ strefy użycia (rażenia) środków obrony przeciwlotniczej bliskiego zasięgu – **SHORADEZ** (*Short Range Air Defence Engagement Zone*): rejon rozwinęcia środków SHORADEZ mogą znajdować się w strefie LOMEZ lub HIMEZ;

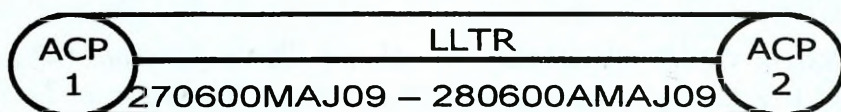
▪ strefy kontroli (nadzoru) przestrzeni powietrznej o dużej intensywności użytkowania – **HIDACZ** (*High Density Air Space Control Zone*): są wyznaczone głównie dla potrzeb bezpośredniej osłony przeciwlotniczej sił lądowych w warunkach występowania dużej liczby różnych użytkowników przestrzeni powietrznej. HIDACZ pozwala dowódcy ogólnowojskowemu na wprowadzanie ograniczeń w wykorzystaniu tej przestrzeni przez użytkowników niezwiązanych z jego działaniami (w jego interesie i na jego korzyść).

2.1.6. Korytarze

Obok maksymalnego wykorzystania efektywności bojowej wojsk, koordynacja przestrzeni powietrznej ma również na celu zapewnienie statkom powietrznym bezpiecznego przelotu. Niezbędne zatem jest ustanowienie odpowiednich EDKD minimalizujących ryzyko oddziaływania na siły własne. Zadania takie spełniają środki koordynacji kontroli przestrzeni powietrznej, do których zalicza się korytarze (drogi) przelotu. Do przykładowych EDKD tego typu należą:

➤ **korytarze przelotu własnego lotnictwa na małej wysokości – LLTR** (*Low Level Transit Router*).

➤ **korytarz minimalnego ryzyka – MMR** (*Minimum Risk Route*): czasowo funkcjonujący korytarz wyznaczony dla zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa własnemu lotnictwu przelatującemu nim w celu wykonania zadań w strefach ognia własnych środków OPL.

2.2. Zasady stosowania graficznych elementów dowodzenia i koordynacji działań

Podczas ustanawiania elementów dowodzenia i koordynacji działań, celem oszczędzenia na czasie czy zmniejszenia objętości opracowywanych dokumentów, często używa się ich skrótów lub akronimów. Skróty te nie mogą jednak w żadnym wypadku wpływać na ich przejrzystość i łatwość zrozumienia. W dokumentach rozkazodawczych dąży się do przekazania maksymalnej ilości informacji w formie graficznej, dlatego każdy z EDKD powinien być sformułowany, tak aby można go było wyrazić w ten właśnie sposób. Należy przy tym przestrzegać podstawowych zasad ich nanoszenia i opisywania.

Linie, rubieże opisywane są z lewa na prawo, od przodu do tyłu, frontem do przeciwnika. Dla uniknięcia pomyłek dopuszcza się określanie skrzydeł za pomocą kierunku stron świata zamiast „prawo”, „lewo”.

Drogi, szlaki kolejowe i inne szlaki komunikacyjne stosowane przy wskazywaniu lub opisie EDKD przedstawia się za pomocą punktów terenowych lub nazw miejscowości, przez które są one poprowadzone.

Dla określenia **kierunku ruchu** (przemieszczenia, natarcia) podaje się szereg punktów zgodnie z kierunkiem ruchu. W celu określenia tylko drogi, podaje się punkty terenowe z prawa na lewo, od tyłu do przodu, frontem do przeciwnika.

Linie rozgraniczenia określa się za pomocą łatwych do ustalenia punktów, rubieży terenowych (rzek, dróg, linii kolejowych), współrzędnych geograficznych lub przy użyciu siatki kodowej. Linie rozgraniczenia podczas ich podawania w natarciu, pościgu, w czasie domarszu do linii ataku podaje się w kierunku przeciwnika (od tyłu do przodu), a podczas obrony, działań opóźniających lub wycofania w kierunku wojsk własnych (od przodu do tyłu). Opis linii rozgraniczenia powinien jednoznacznie określić, który z sąsiadujących ze sobą pododdziałów (oddziałów, związków taktycznych) jest odpowiedzialny za obiekt podany w opisie. Dokonuje się tego przez podanie czy wymieniona w opisie miejscowość (miejsce) jest „włączona” lub „wyłączona” z rejo-

nu należącego do danego oddziału lub pododdziału. Słowo „*włączona (włącznie)*” lub „*wylączona (wylącznie)*” powinno poprzedzać nazwę miejscowości (miejsca) lub obiektu. Należy pisać „*włącznie droga OLSZTYN–SZCZYTNO*”.

Linie koordynacyjne (równoległe do rubieży styczności wojsk) opisuje się z lewa na prawo. Liniom tym zazwyczaj nadaje się nazwę własną opisując ją drukowanymi literami, np.: „*PL BIAŁA*”.

Jeśli EDKD będą ustanawiane z wykorzystaniem rzek, ich brzegi opisuje się jako „*prawy*” lub „*lewy*” z punktu widzenia obserwatora patrzącego „*w dół*” rzeki. Spotyka się także, zwłaszcza podczas prowadzenia działań prostopadle do rzeki, określenia brzegu jako „*bliski (bliższy)*” oraz „*dalszy (daleki)*”. Jeśli istnieje możliwość pomyłki lub złej interpretacji należy zawsze określić brzegi zgodnie z kierunkiem stron świata lub poprzez współrzędne geograficzne.

Obszar lub **rejon** (ześrodkowania, wyjściowy) powinno się opisywać, poczynając od punktu najbardziej wysuniętego na północ. Pozostałe punkty należy podawać zgodnie z ruchem wskazówek zegara. Przedstawiony graficznie rejon powinien posiadać nadaną mu nazwę własną i może być opisany poprzez podanie nie mniej niż trzech charakterystycznych punktów terenowych lub nazw miejscowości.

Nazwy miejscowości, miejsc czy charakterystycznych punktów terenowych określających położenie EDKD zapisuje się wielkimi literami dokładnie tak jak na mapie. Współrzędne podaje się, jeżeli dana nazwa pojawia się w rozkazie po raz pierwszy, później można je powtarzać dla ułatwienia pracy z dokumentem.

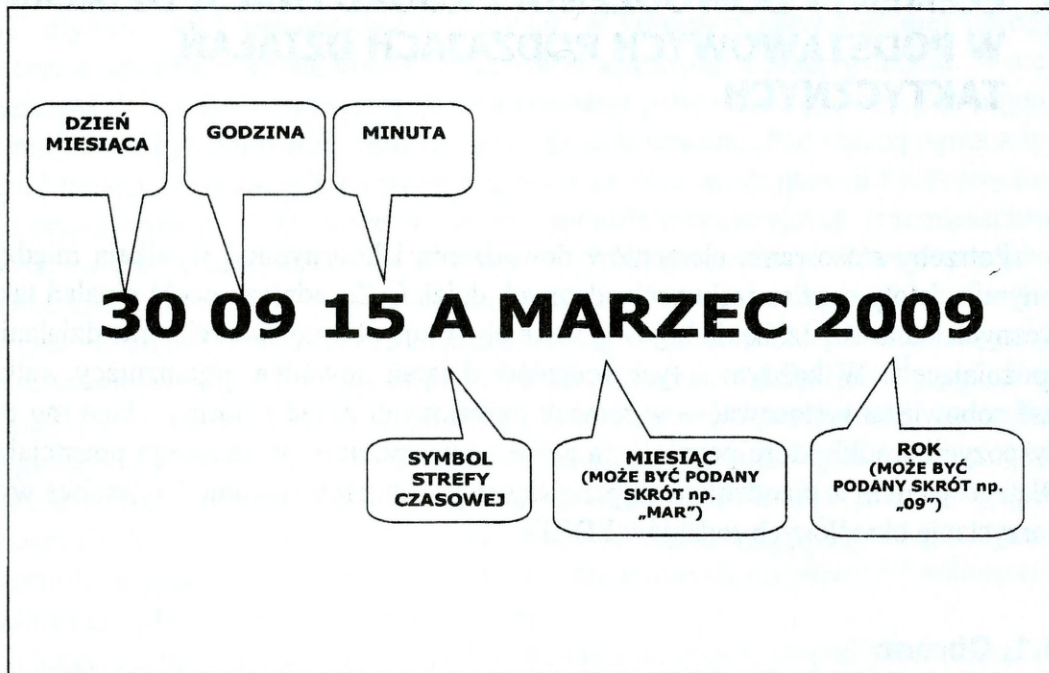
Obszary (pasy, rejony) **obrony** określa się przez podanie skrajnego północnego punktu znajdującego się najbliżej wojsk przeciwnika, a następnie kolejnych (zazwyczaj trzech) zgodnie z ruchem wskazówek zegara.

Obszary (pasy, rejony) **sąsiadów** należy opisywać w kolejności od lewej strony do prawej, rozpoczynając od przodu i posuwając się do tyłu, stojąc przodem do przeciwnika¹¹.

Dokonując opisów EDKD związanych z czasem ich obowiązywania (np. linie fazowe – PL), w przypadku gdy nie jest znana dokładna data lub godzina rozpoczęcia działań, stosuje się określenia dni „**D**” lub godzin „**H**”. Przyjmując dzień „**D**” jako zero (dzień rozpoczęcia działań). W stosunku do niego określa się inne daty, np. „*D+1*” „*D-2*”. Jeżeli liczba dni jest większa niż np. 60, można zastosować opis „*D+2 miesiące*”. Jeśli z kolei nie jest podana godzina rozpoczęcia działań, określa się ją jako „**H**”. Przedsięwzięcia realizowane przed tą godziną zapisuje się, np. jako „*H-2h*”, natomiast po niej, np. jako „*H+30m*”, gdzie „*h*” oznacza godzinę, a „*m*” minuty.

Niektóre EDKD (np. rejony koordynacji wsparcia ogniowego) wymagają opisów wykorzystujących, tzw. **Grupę Data–Czas**. Oznacza ona datę i czas, od której (do której) ustanowione środki koordynacji obowiązują. W tym przypadku należy podawać czas obowiązujący w miejscu planowania działań, zawsze w odniesieniu do czasu Greenwich (GMT) z podaniem strefy czasowej. Sposób zapisu Grupy Data–Czas przedstawia rysunek 4.

¹¹ Por. *Norma Obronna NO-02-A002: Dokumenty dowodzenia*, MON, ISC 95.020.

Opracowanie własne.

Rys. 4. Sposób zapisu Grupy Data–Czas

3. ELEMENTY DOWODZENIA I KOORDYNACJI DZIAŁAŃ W PODSTAWOWYCH RODZAJACH DZIAŁAŃ TAKTYCZNYCH

Potrzeby stosowania elementów dowodzenia i koordynacji wynikają między innymi z istoty oraz rodzaju prowadzonych działań. Zasadniczą część działań taktycznych stanowią działania bojowe, które obejmują obronę, natarcie oraz działania opóźniające¹². W każdym z tych rodzajów działań dowódca organizujący walkę jest zobowiązany stosować – w ramach określonych zasad i norm – dane mu do dyspozycji środki, które pozwolą na pełne wykorzystanie posiadanego potencjału. Dlatego jednym z nieodzownych przedsięwzięć jest zaplanowanie i właściwe wykorzystanie określonych rodzajów EDKD.

3.1. Obrona

Na walkę obronną związku taktycznego składają się zwykle **działania w pasie sił przesłaniania oraz rozstrzygająca walka obronna**, w tym *walka o utrzymanie przedniego skraju obrony* oraz *walka w głębi pasa obrony*¹³. Niezbędnym zatem staje się koordynacja zarówno wysiłku związanego z działaniem oddziałów i pododdziałów w pasie sił przesłaniania, jak i z rażeniem zgrupowań przeciwnika przed przednią linią obrony, utrzymaniem jej oraz, w przypadku włamania się przeciwnika w głąb pierwszej pozycji, użyciem odwodów w czasie wykonywania zwrotów zaczepnych.

Dla realizacji zamiaru walki obronnej dowódca wykorzystuje EDKD, wyznaczając między innymi odpowiednie linie, rejony i punkty koordynacyjne, na podstawie których podwładni realizują otrzymane zadania. Konieczność określenia stosownych środków wynika zarówno z przyjętej koncepcji walki, jak i możliwości bojowych sił prowadzących obronę. Każdorazowo wszystkie elementy koordynujące działania powinny być ustalone w oparciu o charakterystyczne cechy terenu umożliwiające łatwą identyfikację w rejonie walki.

Działania w pasie sił przesłaniania rozpoczyna się z chwilą przekroczenia przez przeciwnika *linii przejęcia odpowiedzialności* (HL). Linia ta pozwala pododdziałom na otwarcie ognia, bez dodatkowych ustaleń koordynacyjnych. Siły osłonowe, prowadząc działania powstrzymujące, wraz z naporem wojsk przeciwnika będą przechodziły na kolejne, uprzednio przygotowane *fazowe linie opóźniania* (PL) stopniowo obniżając ich potencjał oraz wprowadzając w błąd, co do rzeczywistego przebiegu przedniej linii obrony. Podczas zbliżania się wojsk działających

¹² Zob. *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWLąd, Warszawa 2008, s. 14.

¹³ Tamże, s. 40.

w pasie sił przesłaniania do przedniego skraju obrony konieczne jest zaangażowanie artylerii wojsk prowadzących działania w głównym pasie (rejonie) obrony w celu zapewnienia im warunków do zerwania styczności z przeciwnikiem. Wycofanie wojsk z pasów (rejonów) sił przesłaniania przez rejon główny pas (rejon) obrony musi być dokładnie zaplanowane i skoordynowane. Pod osłoną ognia artylerii i innych środków rażenia odchodzą one z zajmowanych pozycji i wykorzystując przygotowane przejścia we własnych zaporach inżynieryjnych przemieszczają się do wyznaczonego rejonu położonego w głębi ugrupowania. Pierwszorzutowe pododdziały zapewniają zorganizowane wyjście sił z rejonu sił przesłaniania. Koordynacja działań w tym zakresie przejawia się w ustanowieniu *linii koordynacji wsparcia ogniowego*. Szczególnie ważne jest tu wyznaczenie *linii ograniczenia ognia* (RFL), która zabrania wojskom pierwszorzutowym prowadzenia ognia bez uzgodnienia z pododdziałem (oddziałem) znajdującym się w pasie (rejonie) sił przesłaniania. Z chwilą osiągnięcia przez wycofujące się siły *linii przejęcia odpowiedzialności* (HL) pododdziałów pierwszego rzutu kierowane są one po wyznaczonych drogach w głąb ugrupowania do wyznaczonych *rejonów ześrodkowania*, w którym będą odtwarzać zdolność bojową.

Organizując **rozstrzygającą walkę obronną** dowódca, po podjęciu decyzji co do sposobu rozegrania walki, przekazuje podwładnym w dokumentach rozkazodawczych podstawowe elementy koordynujące. Zazwyczaj należą do nich *linia przejęcia odpowiedzialności* (HL) dla sił pierwszego rzutu, *linie rozgraniczenia* między sąsiadującymi oddziałami, *przednia linia obrony* (FEBA), *punkty koordynacyjne* (CP). Rozstrzygająca walka obronna (walka o utrzymanie przedniego skraju obrony) rozpoczyna się, gdy przeciwnik zbliża się do przedniej linii obrony. Przyjmuje się, że obrona prowadzona jest w taki sposób, by zatrzymać go przed przednią linią obrony. Niemniej jednak w wypadku włamania się w głąb obrony, poprzez prowadzenie obrony na kolejnych rubieżach określonych przez *linie fazowe* (PL) dąży się do stopniowego osłabienia potencjału uderzeniowego przeciwnika, całkowitego go zablokowania, rozbicia kontratakami oraz odtworzenia poprzedniego położenia. Zgrupowaniu uderzeniowemu wykonującemu zwrot zaczepny zazwyczaj wyznacza się *oś natarcia* oraz *linię rozwinięcia* (LD), umożliwiającą sprawne wejście do walki elementów ugrupowania bojowego. Na potrzeby koordynacji celowe jest również określenie aktualnej *linii kontaktu bojowego* (LC) z przeciwnikiem i przekazanie jej położenia pododdziałowi wykonującemu kontratak. Linia ta służy do koordynacji działań zgrupowania wykonującego zwrot zaczepny. Jest ona jednocześnie linią przejęcia odpowiedzialności za prowadzenie walki od broniącego się pododdziału.

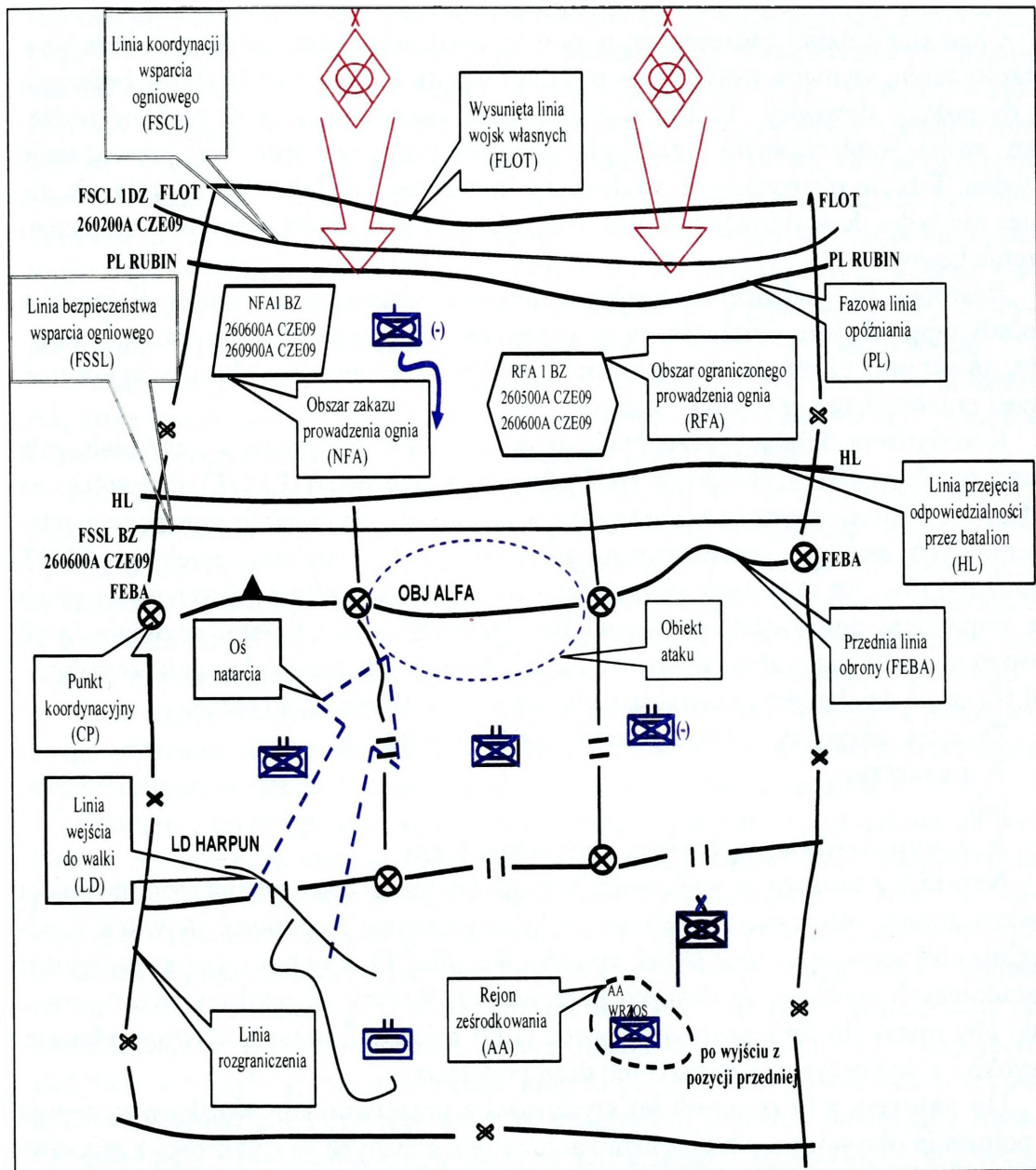
W celu koordynacji wsparcia ogniowego dokonuje się wyznaczenia linii koordynacyjnych i obszarów swobodnego lub ograniczonego rażenia oraz obszarów zakazu prowadzenia ognia i rubieży bezpieczeństwa. Do podstawowych obszarów i linii koordynacyjnych stosowanych na szczeblach taktycznych w obronie należą *linia bezpieczeństwa wsparcia ogniowego* (FSSL), *obszar nieograniczonego raże-*

nia (FFA), *obszar ograniczonego prowadzenia ognia* (RFA) czy *obszar zakazu prowadzenia ognia* (NFA).

W sposobie organizacji działań obronnych ujmuje się również rozmieszczenie i wykorzystanie elementów rozpoznawczych. W komórce rozpoznawczej opracowuje się oleat wsparcia decyzji, na który nanosi się *obszary rejonu zainteresowania celami* (TAI). W ramach TAI dowódca może posiadanymi środkami niszczyć wybrane elementy ugrupowania bojowego przeciwnika, ograniczając jego manewr oraz inicjatywę i wpływać w ten sposób na końcowy wynik walki. Wyznacza się również *punkty zainteresowania celami* (Point TAI) dające dowódcy możliwość oddziaływania ogniowego na przeciwnika i uzyskanie przewagi i przejęcie inicjatywy. Elementami koordynacyjnymi wspierającymi dowódcę w toku prowadzonej walki są również *punkty decyzyjne* (DP). Punkty te, po stosownych kalkulacjach i wyliczeniach przestrzenno-czasowych wyznacza się w terenie, tak aby ich osiągnięcie przez siły przeciwnika dało dowódcy sygnał do podjęcia określonej decyzji do działania wojsk własnych. Często punkt decyzyjny powiązany jest z *punktem kontrolnym* (point NAI).

Powietrzno-ładowy charakter walki powoduje, że istotna jest również koordynacja działań w przestrzeni powietrznej nad rejonem obrony oddziału. Niezbędne zatem jest ustanowienie odpowiednich EDKD w celu określenia *obszaru koordynacji przestrzeni powietrznej* (ACA) czy *stref prowadzenia ognia* (WEZ). Niezbędne jest również wyznaczenie *linii koordynacji wsparcia ogniowego* (FSCL). Użycie sił powietrznych przed tą linią wymaga ścisłego uzgodnienia z komórką wsparcia ogniowego wojsk lądowych. FSCL wyznacza się zazwyczaj od 15 km do 30 km przed *przednią linią wojsk własnych* (FLOT).

W czasie wyznaczania obszarów i linii koordynacyjnych uwzględnia się również linie narzucone przez przełożonego, obszar (pas, rejon) odpowiedzialności, obszar (pas, rejon) możliwego działania środków rozpoznania oraz wielkość i rodzaj przydzielonego wsparcia. Linie służące do koordynacji powinny być łatwo rozpoznawalne w terenie podczas prowadzenia obserwacji z ziemi i powietrza. Najlepiej, gdy będą się odnosić do charakterystycznych elementów rzeźby terenu. Każda linia i obszar mają dodatkowy określony czas obowiązywania. Określa się również, kogo dotyczy i z kim należy dokonać ewentualnych uzgodnień w przypadku konieczności zmian. Wybrane EDKD w obronie zostały przedstawione na rysunku 5.

Opracowanie własne.

Rys. 5. Wybrane elementy dowodzenia i koordynacji działań w obronie

3.2. Natarcie

Charakter działań zaczepnych, w tym ich złożoność oraz całokształt zadań zabezpieczenia, wymaga właściwego podziału wysiłku ogółu sił i środków będących w dyspozycji dowódcy. To również niezbędne uzgodnienia ze wszystkimi rodzajami wojsk wspierającymi i zabezpieczającymi przygotowanie oraz prowadzenie działań. Użycie elementów dowodzenia i koordynacji działań będzie odnosić się więc nie tylko do walczących wojsk, lecz także do elementów wsparcia i zabezpieczenia bojowego.

Dowódcy prowadzącemu działania zaczepne wyznacza się szereg elementów koordynujących jego działania, są to zazwyczaj *oś (kierunek) natarcia, pas natarcia, obiekt* oraz niezbędne *linie, rejony i punkty koordynacyjne* służące do kontroli przez przełożonego przebiegu natarcia.

Koordynacja działań zaczepnych rozpoczyna się zazwyczaj od uaktualnienia i uszczegółowienia przebiegu *przedniej linii wojsk własnych (FLOT)*. Pozwoli to na właściwe skoordynowanie wykorzystania potencjału wszystkich zgrupowań uderzeniowych zarówno powietrznych, jak i lądowych. Ustalenie przebiegu FLOT umożliwi również określenie pozostałych elementów koordynacyjnych związanych ze wsparciem ogniowym, granicami bezpieczeństwa czy liniami rozwinięcia sił wsparcia i zabezpieczenia. Ustalenie FLOT jest również niezbędne przy koordynacji wsparcia działań przez śmigłowce bojowe czy lotnictwo taktyczne.

Związek taktyczny (oddział) może przejść do natarcia:

➤ **z marszu,**

lub

➤ **z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem.**

Natarcie z marszu w większości wypadków ma miejsce po uprzednim zajęciu wyznaczonego mu *rejonu wyjściowego*, który powinien znajdować się w takiej odległości od *wysuniętej linii wojsk przeciwnika (FLET)*, aby był on poza zasięgiem zasadniczych środków ogniowych przeciwnika. Rejony te powinny być wybrane tak, aby marsz do *linii wejścia do walki (LD)* mógł być przeprowadzony płynnie, szybko i z wykorzystaniem skrytych dróg podejścia.

Do **natarcia z bezpośredniej styczności z przeciwnikiem** wojska przystępują z położenia obronnego lub po zlurowaniu wojsk będących w styczności z przeciwnikiem i rejonów wyjściowych położonych w bezpośredniej styczności¹⁴.

Niezależnie od sposobów przechodzenia do natarcia, jego przebieg można podzielić na trzy etapy:

➤ **podejście i rozwinięcie,**

➤ **uderzenie** (atak i przełamanie obrony),

➤ **walka w głębi obrony przeciwnika.**

¹⁴ Tamże, s. 65.

Aby zapewnić sprawne **podejście i rozwinięcie** wyznacza się kolejno elementy koordynacyjne, których celem jest zapewnienie sprawnego wykonania marszu oraz rozwinięcia sił do uderzenia. Etap ten rozpoczyna się od wyjścia wojsk z zajmowanego wcześniej *rejonu wyjściowego*. Jest to ostatnia pozycja zajmowana przez wojska nacierające przed przekroczeniem *linii wejścia do walki* (LD). To rejon, w którym siły przygotowywały się do natarcia i przyjęły odpowiednie ugrupowanie bojowe. W pierwszej kolejności wychodzą pododdziały artylerii, elementy rozpoznawcze oraz część pododdziałów przeciwlotniczych. Marsz pododdziału do rubieży ataku odbywa się najczęściej po jednej drodze, na której wyznacza się *punkt wyjściowy* (SP), *linię wejścia do walki* (LD) oraz *punkty* (linie) *koordynacyjne*. Celem wyznaczania tych środków koordynacji działań jest przede wszystkim dyscyplinowanie marszu, rozwijania wojsk, jak również ułatwienie dowodzenia nimi.

Punkt (linię) *wyjściowy* (SP) wyznacza się od rejonu wyjściowego w odległości, która będzie zależna od składu organizacyjnego sił wychodzących do natarcia i umożliwi im sprawne rozwijanie na poszczególnych rubieżach.

Kolejne *linie koordynujące* działanie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego wyznaczane są w zależności od potrzeb. Zazwyczaj ustala się *linie koordynujące rozwinięcia* – w kolumny batalionowe, kompanijne, na linii rozwinięcia w kolumny plutonowe kończąc. Sposób przyjęcia ugrupowania przez nacierające siły podczas przekraczania poszczególnych linii zależy od właściwości terenu, odległości od przeciwnika, spodziewanego oporu oraz możliwości wsparcia ogniowego.

Linia wejścia do walki (LD) wyznaczana jest w celu skoordynowania jednoczesnego uderzenia nacierających sił. Podstawowe kalkulacje czasowo-przestrzenne natarcia z marszu bazują na czasie przekroczenia przez wojska właśnie tej linii.

Uderzenie (atak i przełamanie obrony) realizowane jest w celu dokonania wyłomu w obronie przeciwnika. Nacierające wojska skupiają się wtedy bezpośrednio przed *linią wojsk przeciwnika* (FLET) na wyznaczonym odcinku przełamania. Podczas gdy nacierające zgrupowania włamują się w obronę przeciwnika i wykonują uderzenie w głąb obrony, postępujące za nimi kolejne zgrupowania wojsk rozbijają przeciwnika utrzymującego jeszcze pozycje obrony. Atakujące wojska dążą do przeniknięcia w głąb ugrupowania przeciwnika i uderzania na jego pozycje ze skrzydeł lub od tyłu w celu uchwycenia nakazanych *obiektów pośrednich*, a w konsekwencji prowadzenia dalszego natarcia, opanowanie *obiektów ataku*. Gdy zostanie osiągnięty cel natarcia, może nastąpić reorganizacja ugrupowania bojowego mająca na celu przygotowanie sił do odparcia kontrataku przeciwnika lub kontynuowania natarcia. W przypadku odpierania kontrataku dowódca, wykorzystując środki dowodzenia i koordynacji działań, prowadzi obronę angażując w nią niezbędne siły. W przypadku kontynuowania natarcia, niezbędne jest opracowanie nowego planu uwzględniającego środki koordynujące dalsze działania. Aktywność wojsk inspirowana możliwością kontynuowania natarcia nie może się odbyć bez takich elementów koordynacji, jak:

- wskazanie (ustalenie) *linii kontaktu bojowego* (LC),
- określenie *linii wejścia do walki* (LD) nowych jednostek bojowych,

- modyfikacja *linii rozgraniczenia*,
- ustalenie kolejnych *punktów koordynacyjnych* (CP),
- przesunięcie i ustalenie *linii koordynujących wsparcie ogniowe* (m.in. FSCL, FSSL)¹⁵.

Istnieje jednak możliwość, że nacierającym wojskom zostanie wyznaczona *granica działań zaczepnych* (LOA), której nacierające wojska nie mogą przekroczyć bez zgody przełożonego. Linia ta, oznaczająca całkowity zakaz ruchu poza wyznaczoną w terenie rubież, jest szczególnie istotna jako linia bezpieczeństwa w przypadku prowadzenia działań zmierzających, np. do odblokowania sił będących w okrążeniu lub nacierających w celu połączenia się z wojskami własnymi.

W celu koordynacji stopnia realizacji zadań często określane są *linie fazowe* (PL), wyznaczane zazwyczaj w poprzek pasa natarcia służą między innymi do porównania aktualnego położenia wojsk z opracowanym planem. **Obok narzuconych przez przełożonego linii**, powiązanych z jego planem działania, **wyznacza się własne PL** wynikające z potrzeb koordynacji i dowodzenia.

Obok elementów koordynacji manewru niezbędne będzie ustanowienie środków koordynacji ognia sił zgrupowania uderzeniowego. W tym celu wyznaczone muszą być rubieże – linie koordynujące działalność poszczególnych podsystemów wsparcia i zabezpieczenia walki w czasie i przestrzeni pasa natarcia.

Należy również przewidywać spójne wykorzystanie potencjału rozpoznawczego. Możliwe to będzie poprzez zaplanowanie takich elementów dowodzenia i koordynacji działań, których zastosowanie pozwoli dowódcy skutecznie zmniejszyć potencjał bojowy przeciwnika. W komórce rozpoznawczej opracowuje się oleat wsparcia decyzji, na którym nanosi się *obszary zainteresowania celami* (TAI), w ramach tych obszarów, poprzez oddziaływanie ogniowe, można posiadanymi środkami niszczyć wybrane elementy ugrupowania bojowego przeciwnika, wpływając w ten sposób na przebieg walki. Poprzez zastosowanie *punktów zainteresowania celami* (*Point TAI*), występujących samodzielnie lub w ramach obszarów zainteresowania celami, dowódca ma możliwość oddziaływać ogniowo na przeciwnika dezorganizując jego działania. Z kolei *punkty decyzyjne* powinny być tak skalkulowane i wyznaczone, by zaistnienie w nich określonego działania przeciwnika dało dowódcy sygnał do podjęcia takich decyzji (wydania komendy), aby zapobiec realizacji zadań przez przeciwnika. W czasie prowadzenia działań zaczepnych wykorzystuje się również *rejonny zainteresowania rozpoznawczego* (NAI). Bardzo często pokrywają się one z rejonami zainteresowania celami. Wykorzystanie *punktów kontrolnych* (*Point NAI*) w działaniach zaczepnych służy również potwierdzeniu założonego wariantu działania przeciwnika. Stosuje się je w sytuacji, gdy nie jest konieczne monitorowanie całego rejonu NAI, gdyż przeciwnik, dążąc do realizacji swoich planów, powinien przemieścić się przez wybrany w terenie punkt NAI.

¹⁵ M. Wrzosek, *Koordinacja w działaniach taktycznych wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2002, s. 35.

3.3. Działania opóźniające

Działania opóźniające jako jeden z podstawowych rodzajów walki często stanowią fazę przejścia do innych działań. Mogą one być prowadzone w różnych sytuacjach operacyjno-taktycznych i środowiskach walki, samodzielnie lub w ramach innych działań. Prowadząc działania opóźniające wojska oddają teren zachowując jednocześnie elastyczność i swobodę działania, dążą do ciągłego zaskakiwania przeciwnika i wprowadzania go w błąd, głównie co do sposobu walki oraz angażowania sił i środków. Istotą działań opóźniających jest to, że wojska, nie wdając się w przewlekłe walki, w sposób zorganizowany opuszczają teren, stawiając opór na kolejnych przygotowanych rubieżach (pozycjach) opóźniania¹⁶.

Wykorzystanie EDKD w działaniach opóźniających ma na celu koordynowanie różnych sposobów obniżania potencjału bojowego przeciwnika. Stosowanie w tego rodzaju działaniach szeregu walk, bitew oraz manewru zmuszającego siły główne przeciwnika do rozwinięcia się przed zaplanowanymi kolejnymi rubieżami opóźniania wymaga ustalenia szeregu środków koordynacji działań.

Sposób (mechanizm) opóźniania ściśle zależy od możliwości bojowych wojsk oraz terenu, w którym prowadzone są działania. Podstawowe metody prowadzenia działań opóźniających to:

- **opóźnianie ciągłe,**
- **opóźnianie przemienne,**
- **opóźnianie mieszane.**

Opóźnianie ciągłe jest realizowane poprzez prowadzenie ciągłej walki metodą obsadzania przez te same siły kolejnych pozycji opóźniania jednocześnie na całej szerokości przydzielonego obszaru (pasa, rejonu, kierunku).

Opóźnianie przemienne wymaga zorganizowania co najmniej dwu linii (rubieży, pozycji) opóźniania. W czasie gdy jedno ze zgrupowań powstrzymuje natarcie inne przygotowuje obronę na kolejnej linii (rubieży, pozycji). Wojska w głębi nie znajdują się pod bezpośrednim oddziaływaniem przeciwnika i dzięki temu mają lepsze warunki do przygotowania walki na kolejnej linii (rubieży, pozycji) opóźniania.

Opóźnianie mieszane to połączenie metody ciągłej z przemienną. Metoda ta umożliwia wykorzystanie w sposób najbardziej racjonalny posiadanych sił i środków, pozwala w pełni wydobyć specyfikę środowiska walki, uwzględnia charakter działań przeciwnika i możliwości wojsk własnych¹⁷.

Zwalczenie przeciwnika rozpoczyna się od momentu podchodzenia jego sił do wyznaczonej wojskom własnym *przedniej linii opóźniania*. W miarę zbliżania się przeciwnika działania podejmują również siły oraz środki przełożonego, zwłaszcza wsparcia ogniowego przewidziane do działania na danym kierunku. W celu koor-

¹⁶ Zob. *Regulamin działań wojsk lądowych*, wyd. cyt., s. 91.

¹⁷ Tamże, s. 99.

dynacji walki ogniowej wyznacza się *linię bezpieczeństwa wsparcia ogniowego* (FSSL), umożliwiając w ten sposób samodzielność ogniową poszczególnym dowódcom.

W celu koordynacji ognia i manewru sił prowadzących samodzielne działania opóźniające niezbędne jest określenie linii koordynujących walkę, czyli *kolejnych linii opóźniania*. Wskazują one czas i miejsce chwilowego zatrzymania ruchu przeciwnika, umożliwiając w ten sposób obsadzenie kolejnej rubieży opóźniania przez inne elementy ugrupowania bojowego. Należy pamiętać, by *końcowa linia opóźniania* była wyznaczana w takiej odległości od FEBY, by zapewnić siłom prowadzącym opóźnianie obszar niezbędny do organizacji pozycji opóźniania.

Gdy wojska przeciwnika pokonają przednią linię opóźniania i w ugrupowaniu bojowym kontynuują natarcie, główny ciężar walki przejmują siły rozmieszczone na *kolejnej linii opóźniania*. W tym przypadku, aby uniknąć strat w wojskach własnych, niezbędne staje się wyznaczenie *linii przejęcia odpowiedzialności* (HL) za prowadzenie walki oraz *linii bezpieczeństwa wsparcia ogniowego* (FSSL).

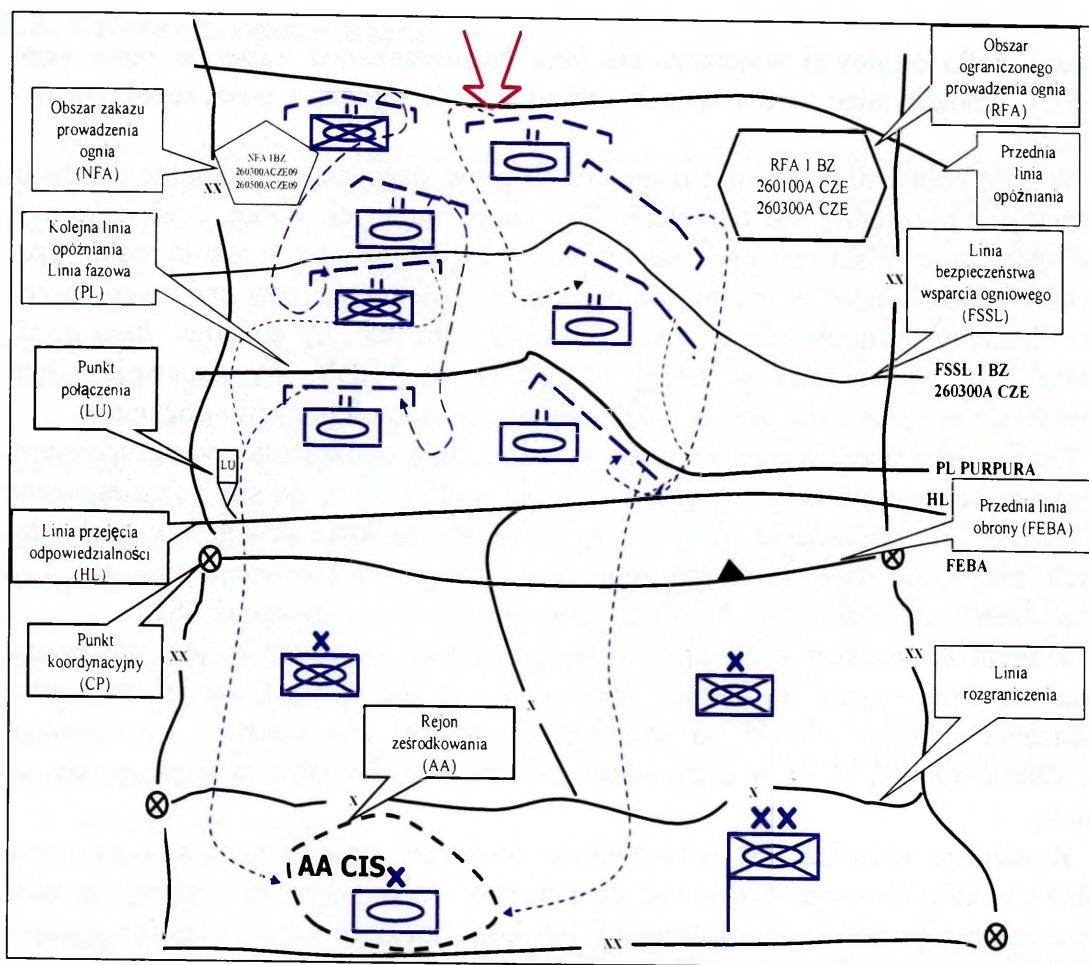
Jednym ze środków osłabiających tempo natarcia przeciwnika jest stosowanie zasadzek. Przy użyciu tej metody niezbędna jest koordynacja działań w postaci wskazania *rejonów zbiórki* po wykonaniu zasadzki czy *punktów koordynacyjnych/kontaktowych* (CP) w przypadku rozbicia pododdziałów wykonujących zasadzkę.

Konieczne również jest ustanowienie *obszarów zakazu prowadzenia ognia* (NFA), w których mogą znajdować się elementy wojsk własnych realizujące zadania z zakresu pozyskiwania informacji lub koncentrujące się w jednolite ugrupowanie, rozproszone w czasie walki pododdziały.

Istotnym problemem w czasie realizacji działań opóźniających jest wyjście z walki i przekroczenie *przedniej linii obrony wojsk własnych* (FEBA). Przemieszczanie się za przedni skraj obrony musi być szczegółowo zaplanowane i skoordynowane. Wycofujące się siły powinny na czas dostarczać informacje o planowanym wycofaniu się, swym aktualnym położeniu i sytuacji na polu walki. Umożliwi to identyfikację wycofujących się wojsk podczas zbliżania się i przemarszu przez ugrupowanie obronne. W działaniach tych konieczne jest określenie na kierunku przekraczania linii wojsk własnych *punktów połączenia* (LU) sił wychodzących z walki z siłami zajmującymi stałe pozycje obronne, *punktów koordynacyjnych* (CP) do wystawienia łączników i przewodników czy *punktów zwolnienia* (RP), po osiągnięciu których walczące zgrupowania taktyczne mogą zostać rozdzielone na pododdziały macierzyste. Należy też wyznaczyć *linię bezpieczeństwa wsparcia ogniowego* (FSSL).

W czasie wspierania działań przez śmigłowce, zwłaszcza przeciwpancerne, aby mogły one bezzwłocznie włączyć się do walki ogniowej, niezbędne jest czasowe, sygnalizacyjne oznaczanie aktualnego położenia *linii wojsk własnych* (FLOT).

Przykładowe EDKD w działaniach opóźniających przedstawia rysunek 7.

Opracowanie własne.

Rys. 7. Wybrane elementy dowodzenia i koordynacji działań w działaniach opóźniających

Jednostki po wyjściu z pasa (rejonu) sił przesłaniania przechodzą zazwyczaj do odwodu, gdzie odtwarzają zdolność bojową i przygotowują się do realizacji kolejnych zadań wynikłych z toku działań bojowych. Konieczne więc jest wskazanie im *rejonu ześrodkowania (AA)* w głębi ugrupowania obronnego, gdzie będą mogły realizować te przedsięwzięcia.

W aspekcie organizacyjnym działań opóźniających należy podkreślić, że w celu utworzenia w wybranych miejscach przewagi ilościowej i jakościowej niezbędnej do skutecznego powstrzymania natarcia przeciwnika i dezorganizowania jego poczynań konieczne jest ustanowienie i wykorzystanie wielu odmiennych środków koordynacji działań.

ZAKOŃCZENIE

Niewątpliwie rola i znaczenie elementów dowodzenia i koordynacji działań wzrasta wraz z rozwojem technicznych środków walki. Kwestia łączenia różnorodnych rodzajów działań na polu walki stanowić będzie coraz większe znaczenie dla dowódców kierujących tymi działaniami. Doskonalenie techniki wojskowej wywiera dodatkowy wpływ na koordynację działań, powodując że staje się ona trudniejsza, zwłaszcza w dziedzinie planowania i realizacji.

Zastosowanie elementów dowodzenia i koordynacji działań w coraz większym stopniu będzie związane z synchronizacją, której nadrzędnym celem jest zastosowanie rozwiązań pozwalających na uproszczenie i przyspieszenie procesu kierowania walką.

Biorąc pod uwagę zwiększenie możliwości manewrowych wojsk, perspektywę częstego występowania nieprzewidzianych sytuacji, w których gotowość do wzajemnego udzielania pomocy bojowej (wsparcia i zabezpieczenia) jest warunkiem wykonania ogólnego zadania oraz wzrost liczby specjalistycznych elementów ugrupowania bojowego w czasie realizacji działań, można przyjąć założenie, że środowisko współczesnego pola walki wymusza konieczność stosowania elementów, które wpływają na jednakowe zrozumienie zamiaru działania dowódcy organizującego walkę. Dlatego też, coraz większego znaczenia nabierają elementy dowodzenia i koordynacji działań. Współczesna koordynacja oraz środki, którymi się ona posługuje, stały się bardziej przestrzenne, a w działaniu wojsk występują jako element bezpośredniego połączenia wysiłków różnych jej uczestników.

Zaprezentowane w publikacji elementy dowodzenia i koordynacji działań to tylko wybrane i najczęściej stosowane środki koordynacji, które nie stanowią zbioru zamkniętego. W zależności od rodzaju prowadzonych działań, przyjętego sposobu rozegrania walki oraz użytych w nich sił stosuje się ich różne rodzaje z różnym natężeniem.

Należy przy tym pamiętać, że ich umiejętne wykorzystanie przyczynia się do uporządkowania sposobu wykonania zadań, ułatwia ich realizację oraz zapewnia większe bezpieczeństwo wojskom własnym i siłom wsparcia, również tym użytkującym przestrzeń powietrzną.

BIBLIOGRAFIA

1. AJP-01(B), *Doktryna działań połączonych*, Warszawa 2000.
2. ATP-3.2(B), *Doktryna działania komponentu lądowego*, Warszawa 2002.
3. AAP-6(U), *Słownik terminów i definicji NATO*, Warszawa 1998.
4. Czajka K., *Koordinacja wsparcia ogniowego w działaniach operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych*, AON, Warszawa 1997.
5. Galewski Z., *Współdziałanie na polu walki*, MON, Warszawa 1983.
6. Huzarski M., *Zagadnienia taktyki wojsk lądowych*, Toruń 1999.
7. Jarecki Cz., *Użycie wojsk raketowych i artylerii w operacjach*, AON, Warszawa 2003.
8. Kręcikij J., *Ustalenia standaryzacyjne Sojuszu Północnoatlantyckiego w wybranych obszarach dowodzenia*, AON, Warszawa 2001.
9. Kręcikij J. (i in.), *Podręcznik dowódcy batalionu*, AON, Warszawa 2007.
10. Kręcikij J. (i in.), *Podstawy dowodzenia*, AON, Warszawa 2007.
11. Lidwa W., *Współdziałanie w walce wojsk lądowych*, Toruń 2000.
12. Lidwa W., *Współdziałanie wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju*, AON, Warszawa 1999.
13. Michniak J. (i in.), *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowisku dowodzenia wojsk lądowych (główne problemy)*, AON, Warszawa 2000.
14. *NATO Fidel Artillery Tactical Doctrine*, STANAG 2484, 2001.
15. *Norma Obronna NO-02-A002: Dokumenty dowodzenia*, MON, ISC 95.020.
16. *Planowanie działań na szczeblu taktycznym w wojskach lądowych DD/3.2.5.*, DWŁąd., Warszawa 2007.
17. Posobiec J., *Koordinacja działań lądowych i powietrznych zgrupowań uderzeniowych w natarciu związku taktycznego*, AON, Warszawa 2000.
18. *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWŁąd, Warszawa 2008.
19. Strzoda M., *Słownik nazw, skrótów i akronimów państw, instytucji, dowództw, jednostek organizacyjnych i osób funkcyjnych stosowanych w dokumentach wojskowych*, AON, Warszawa 2003.
20. Wiatr M., *Między strategią a taktyką*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 1999.
21. Wrzosek M., *Koordinacja w działaniach taktycznych wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2002.
22. *Zasady tworzenia znaków wojskowych w zautomatyzowanych systemach zobrazowania C4I (cz. 1)*, Szt. Gen. 1548/2003, Warszawa 2003. 5683/R cz. 1.
23. *Zbiór znaków i skrótów wojskowych, cz. II*, Szt. Gen. 1561/2004, Warszawa 2003.

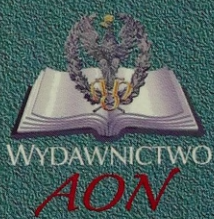

Zamówienia
na publikacje Akademii Obrony Narodowej
można składać telefonicznie lub pisemnie na adres:

Księgarnia AON
al. gen. A. Chruściela 103, bl. 40
00-910 Warszawa
tel./fax 022 681 46 08
e-mail: księgarnia.akademicka@aon.edu.pl

Wykaz publikacji znajduje się na stronie internetowej
Akademii Obrony Narodowej

www.aon.edu.pl
w zakładce wydawnictwo AON/oferta wydawnicza

WYDAWNICTWO
AON